

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2019-жылдын II чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2019-жыл август айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдө жана Кыргыз Республикасында экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты чөйрөсүндө Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү мына ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасында акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишине таасирди күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты, Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордон алынган, кыска жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдүн калыптанышына өбөлгө түзүү максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү тууралуу маселелер боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2019-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2019-жылдын 26-августундагы № 2019-П-07/44-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	8
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	8
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	12
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	15
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	15
2.2. Тышкы сектор	18
3-глава. Акча-кредит саясаты	21
3.1. Акча-кредит саясатын жүзөгө ашыруу	21
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	24
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	28
4-глава. Инфляция динамикасы	30
4.1. Керектөө бааларынын индекси	30
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	31
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	32
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	32
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	34
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	38
2-тиркеме. Глоссарий	39
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	41

Резюме

Кыргыз Республикасынын макроэкономикалык өнүгүүсү 2019-жылдын II чейреги ичинде жалпысынан Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2019-жылдын май айында бекитилген, базалык сценарийдеги болжолдоолорго шайкеш келген.

Кыргыз Республикасынын экономиканы өнүктүрүүнү тышкы шарттары негизинен туруктуу болгон. Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүктүн бир аз басандашы байкалган, ошол эле учурда алгылыктуу экономикалык өсүш арымы сакталып турган. Тышкы чөйрөнүн өнүгүүсүнө баа берүүлөр, анын ичинде дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баа динамикасы Улуттук банктын күтүүлөрүнө шайкеш келген. Жакынкы мезгилдерде глобалдуу жана регионалдык рыноктордо түптөлгөн тенденция Кыргыз Республикасынын экономикасына карата олуттуу инфляциялык тобокелдиктерди шарттабай тургандыгы болжолдонууда.

Ички экономикалык чөйрөдө алгылыктуу тенденция сакталып калган. Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүшү отчеттук чейректе көбүнчө өнөр жай секторунда өндүрүштүн өсүшү жана айкын эмгек акынын жогорулашы менен шартталган. 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча реалдуу ИДӨнүн өсүшү 6,4 пайызды түзгөн, ал эми “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда 2,1 пайызга өскөн. Фискалдык сектор инфляциялык тобокелдиктерди шарттабайт, фискалдык консолидация саясаты уланууда. Бирок өлкөгө акча которуулардын агылып кирүүсүнүн төмөндөө тенденциясы байкалууда, бул ички суроо-талаптын төмөндөшүнө таасирин тийгизет.

Түптөлгөн инфляциянын мааниси акча-кредит саясатынын орто мөөнөткө каралган максаттуу көрсөткүчүнөн ашпайт жана ички өндүрүштүн сыяктуу эле, импорттолуучу азык-түлүк товарларын сунуштоонун жогорку көлөмдө болушунун алкагында бир аз алгылыктуу чекте сакталууда. Инфляция 2019-жылдын июнь айында жылдык мааниде 0,9 пайыз деңгээлинде катталган, мында анын орточо мааниси биринчи жарым жылдык ичинде (мезгилден мезгилге карата) -0,1 пайызды түзгөн. Улуттук банктын инфляция боюнча жаңыртылган болжолдоосунда инфляциянын динамикасынын төмөн чекте сакталышы божомолдонууда: таасирлер жок болгон учурда инфляциянын орточо деңгээли (мезгилден мезгилге карата) 1,2 пайызга жакын күтүлүүдө, 2019-жылдын акырында инфляция (2019-жылдын дек./2018-жылдын дек.) 3,5 пайыз деңгээлине жакындашы мүмкүн.

Өлкөнүн соода балансы 2019-жылдын II чейрегинде импорттук сыяктуу эле, экспорттук операциялардын да төмөндөөсүнүн таасиринен улам түптөлгөн. Экспорт керектөө товарларынын төмөндөшүнө байланыштуу 4,6 пайызга азайган. Импорттун кыскарышы 13,2 пайыз чегинде катталган жана бул керектөө багытындагы товарларды жана энергия продукцияларын берүү көлөмүнүн азайышы менен шартталган. Жыйынтыгында өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 672,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 10,9 пайызга төмөндөө менен 1,6 млрд АКШ долларын түзгөн.

Тышкы сектор тарабынан инфляциялык тобокелдиктердин төмөн болушу, ошондой эле Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүүсүнө баа берүүлөр акча-кредит шарттарынын өбөлгө түзүүчү мүнөзүнө колдоо көрсөтүүнү алдын ала аныктаган. Монетардык саясаттын бул багыты коммерциялык банктардын ресурстук базасынын жана экономиканы кредиттөөнүн андан ары кеңейишине шарт түзгөн. Жалпысынан, акча рыногунда туруктуу динамика түптөлгөн: кыска мөөнөттүү пайыздык чендер негизги ченге жакын түптөлгөн. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда катышуучулардын активдешүү тенденциясы белгиленген. Ошону менен бирге эле банк секторунда ликвиддүүлүктүн профицити сакталып турат, бул Улуттук банктын арылтуу операцияларын жүргүзүүсүн шарттайт.

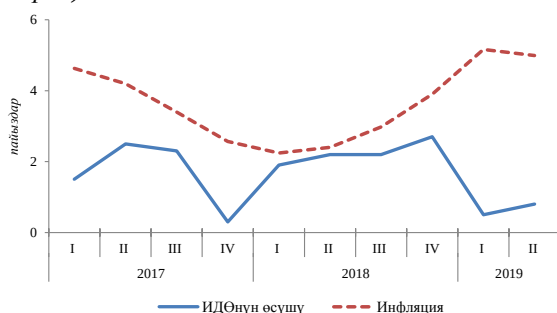
1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүк сакталып турган. Убактылуу факторлордун таасири астында Россияда инфляциянын басандашы менен катар эле, экономикалык өсүштүн чабал динамикасы да байкалган. Казакстанда экономиканын өсүшү инвестициялык, ички жана тышкы суроо-талаптын артышы менен камсыздалган, ал эми инфляция, эң башкысы, азык-түлүк товарларына баанын өсүшү менен шартталган, мында Казакстан Республикасынын Өкмөтүнүн тарифтерди төмөндөтүү боюнча чаралары ооздуктоочу факторлордон болгон. Беларусь Республикасынын экономикасынын өсүшү убактылуу факторлордун таасири астында басандаган, ал эми инфляция максаттуу деңгээлден жогору түптөлгөн. Арменияда экономикалык өсүш сакталып турган, ал эми инфляция максаттуу деңгээлден төмөн турат. Кытай экономикасынын келечекте өсүш арымынын акырындап басандашы жөнүндө болжолдоолор сакталып турат.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

Россия ИДӨсү убактылуу факторлордун таасири алсыз динамиканы көрсөтүүнү уланткан.

Россиянын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү боюнча өлкөнүн ИДӨсүнүн өсүш арымы 2019-жылдын II чейрегинде 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,8 пайызды түзгөн. ИДӨнүн өсүшүнө өнөр жай (0,8 п.п.) негизги салымын кошкон, ал эми башка негизги тармактардын салымдары (соода, курулуш, транспорт) нөлгө жакын болгон. Мындай жагдайдын түптөлүшү

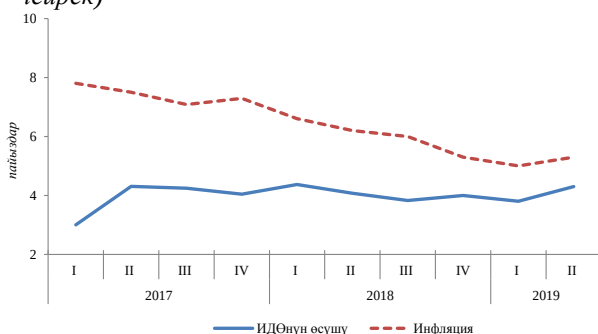
экономикада керектөө жана инвестициялык суроо-талап деңгээлинин төмөн экендигин тастыктап турат. Суроо-талаптын начар болушу тууралуу божомолду: инфляциянын кескин басандашы, эмгек рыногунда бош орундар санынын азайышы, импорт көлөмүнүн кыскарышы жана россия товарларына жана кызмат көрсөтүүлөрүнө дүйнөлүк экономиканын өсүшүнүн басандашы алкагында тышкы суроо-талаптын төмөн болушу сыяктуу факторлор тастыктап турат.

Өнүккөн өлкөлөрдүн акча-кредит саясаты жөнүндө риториканы жеңилдетүүнүн алкагында Россиянын валюта жана фондулук рынокторунда алгылыктуу жагдай түптөлгөн, бул капиталдын агылып чыгуу тобокелдигин төмөндөтөт.

Өтүп жаткан жылдын II чейрегинде инфляциянын басандашы боюнча туруктуу тенденция калыптанган. Россия Банкынын баа берүүсү боюнча инфляциянын эң жогорку чени март айында болуп, инфляция 5,3 пайызды түзгөн. Мындан кийин КНСтин инфляцияга таасиринин натыйжасы токтоп, инфляциялык тобокелдиктер төмөндөгөн. Отчеттук мезгил ичинде инфляция өткөн чейректеги 5,2 пайыздан кийин жылдык мааниде 5,0 пайызды түзгөн. Ошону менен бирге эле азык-түлүк товарларына баа 6,0 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга – 3,9 пайызга, кызмат көрсөтүүлөр рыногунда – 5,0 пайызга өскөн.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

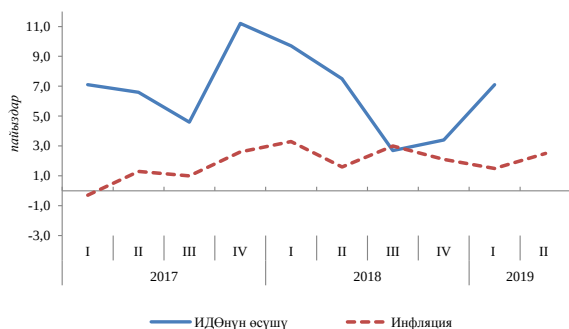
Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

социалдык коргоонун бюджеттик программалары, ошондой эле кыска мөөнөттүү керектөө насыялары өбөлгө түзгөн. Мындан тышкары, мунайга баанын салыштырмалуу жогорку конъюнктурасы шартында, чийки зат товарларынын көлөмүнүн артышы өсүшкө салым кошкон, мында Казакстан экспортунун түзүмүндө мунайдын үлүшү өткөн жылдын ушул эле мезгилиндеги 59,7 пайызга салыштырганда 56,7 пайызга чейин төмөндөгөн.

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгында Казакстанда инфляция 2018-жылдын тиешелүү мезгилине карата 2018-жылдын ушул эле мезгилиндеги 6,4 пайызга каршы 5,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн жана негизинен, азык-түлүк товарларына баанын өсүшү менен шартталган. Ички суроо-талаптын кеңейиши инфляциялык да басым көрсөткөн. Ошону менен бирге эле, кароого алынып жаткан мезгил ичинде акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын жана тарифтердин өсүшүнүн басаңдашы инфляцияны ооздуктоочу фактор болуп саналган, бул табигый монополия кызматтарына тарифтерди төмөндөтүү боюнча чаралардын колдонулушуна байланыштуу болгон.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

тейлөө тармактарында өсүштүн басаңдашы олуттуу таасирин тийгизишкен. Айыл чарба секторунда төмөндөөгө айыл чарба саясатындагы жаңылыштыктар себеп болгон, ал эң

Жылдын II чейрегинде Казакстан экономикасынын алгылыктуу өсүш арымы байкалган. Жалпысынан отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгында Казакстан ИДӨсү 4,1 пайызды¹ түзгөн, бул 2018-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчкө шайкеш келген. Казакстан экономикасынын өсүшү инвестициялык, ички жана тышкы суроо-талаптын жогору болушунун алкагында экономиканын бардык негизги секторлорунда алгылыктуу динамика менен камсыз болгон.

Ички суроо-талаптын кеңейишине

Арменияда экономиканын өсүш арымы жогорку деңгээлде сакталып тургандыгына карабастан, экономикалык жигердүүлүктүн басаңдоосу байкалган.

Армения Улуттук статистика кызматынын алдын ала маалыматтары боюнча экономикалык жигердүүлүк 2019-жылдын январь-июнь айларында 6,5 пайызга, январь-май айларында – 7,3 пайызга жогорулаган. Жарым жылдык экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшүнө айыл чарбада жана электр энергиясы өндүрүшүндөгү төмөндөө, ошондой эле курулушта, соода жана

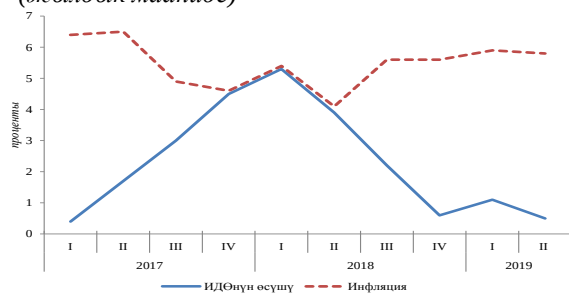
¹ Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча.

оболу бай жана ири фермерлерге багытталган. Мындан тышкары, бир катар программалар токтотулган, Армениянын Айыл-чарба министрлиги жоюлган. Электр энергиясын өндүрүүнүн төмөндөөсүнүн (-5,5 пайыз) дагы бир себеби болуп, пландык иштерге байланыштуу атомдук электр станциясынын токтотулушу саналган; бул электр энергиясын Иран Ислам Республикасына экспорттоонун кескин кыскарышына алып келген. Ал эми курулуш чөйрөсүндө өсүштүн басандашы (-1,4 пайыз) негизинен жеке инвестициялар көлөмүнүн кыскарышына байланыштуу болгон.

Инфляция Арменияда 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгында өткөн жылдын ушул эле мезгилиндегиге салыштырганда 2,0 пайыз чегинде катталган. Биринчи жарым жылдыкта баанын эң жогорку өсүшү алкогольдук ичимдиктерге жана тамекиге – 4,2 пайыз чегинде белгиленген. Тамак-аш азыктары – 3,5 пайызга, кийим жана бут кийим – 3,1 пайызга, саламаттыкты сактоо чөйрөсүндөгү кызмат көрсөтүүлөр – 2,3 пайызга, тойкана жана мейманкана кызмат көрсөтүүлөрү – 2,2 пайызга кымбаттаган.

Беларусь

1.1.4-график. Беларусь Республикасында ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

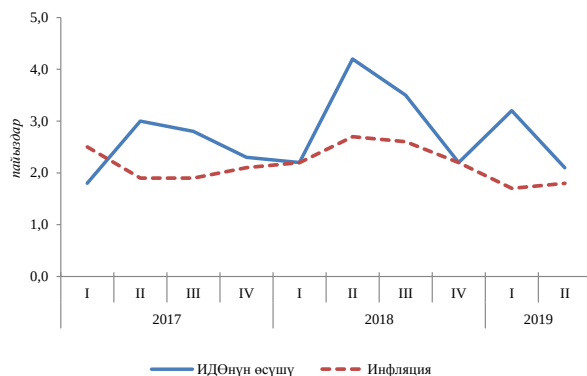
Отчеттук жылдын II чейрегинде Беларусия экономикасынын өсүшүнүн басандашы уланган. Өтүп жаткан жылдын январь-июнь айларында өлкөнүн ИДӨсүнүн өсүш арымы 0,9 пайызды түзгөн, бул 2018-жылдагы ушундай эле көрсөткүчкө салыштырганда кыйла төмөн (4,6 пайыз). Чекене товар жүгүртүүдө (+5,5 пайыз), айыл чарба өндүрүшүндө (+0,2 пайыз) жана тоокен өнөр жайында (+0,1 пайыз) алгылыктуу динамика байкалган. ИДӨнүн өсүшүнө жүктөрдү ташуу (-8,2 пайыз), жүк ташуулардын жүгүртүлүшү (-7,6 пайыз) жана дүң товар жүгүртүү (-3,7 пайыз) тышкы конъюктуранын начарлоосу

алкагында терс таасирин тийгизишкен. Бул шарттарда экономикалык өсүшкө ички суроо-талап өбөлгө түзүп, ал чекене товар жүгүртүүнүн жана негизги капиталга инвестициялардын алгылыктуу динамикасы менен камсыз болгон.

2019-жылдын II чейрегинде инфляция 5 пайыз чегиндеги максаттуу деңгээлине салыштырганда кыйла жогорку деңгээлде калыптануусун уланткан. Беларусь Республикасында инфляция отчеттук жылдын январь-июнь айларында өткөн жылдын тиешелүү мезгилине (4,7 пайыз) салыштырганда 5,9 пайызды түзгөн. Азык-түлүк товарларына баа 6,5 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга 3,9 пайызга кымбаттаган, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөрдүн наркы 7,3 пайызга жогорулаган.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(жылдык мааниде)

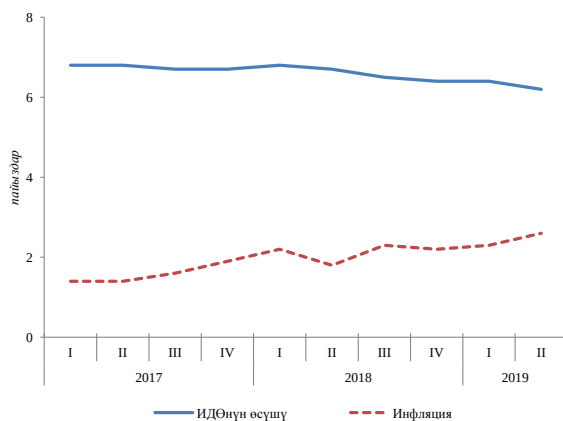
Булагы: АКШ соода министрлиги, АКШнын эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

чыгашалардын көбөйүшү менен камсыз болгон. Жеке инвестициялар көлөмү, тескерисинче, азайган.

Жалпысынан керектөө баалары май айында 1,8 пайызга өскөндөн кийин июнь айында жылдык мааниде 1,6 пайызга жогорулаган. Инфляциянын басандашына бензиндин жана тамак-аш азыктарынын наркынын арзандашы таасирин тийгизген. Энергия продукцияларынын жана тамак-аш азыктарынын наркын эске албаганда баа (Core CPI индекси) июнда 0,3 пайызга өскөн.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КЭРдин Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

экономиканын өсүшүнө, негизинен, керектөөнүн жана инвестициялардын көбөйүшү, ошондой эле өкмөттүн салыктарды жана жыйымдарды азайтуу жана акча-кредит саясатын жеңилдетүү чаралары таасирин тийгизген. Секторлор боюнча бөлүштүрүүдө өнөр жай өндүрүшүндө жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө жогорку өсүш арым байкалган.

2019-жылдын июнь айында ИДӨ өсүшү жылдык мааниде өткөн жылдын июнь айындагы 1,9 пайызга каршы 2,7 пайыз чегинде түптөлгөн. Инфляцияга жаңы бышкан жемиштерге (+42,7 пайыз) жана чочконун африка кара тумоосунун таралышына байланыштуу чочко этине (+21,1 пайыз) баанын кыйла өсүшүнөн улам, азык-түлүк товарларынын кымбатташы негизги салым кошушкан. Мында инфляциянын жылдык

Отчеттук жылдын II чейрегинде АКШ экономикасы басандаган, бирок аналитиктердин күтүүлөрүнөн жогору түптөлгөн. АКШнын Соода министрлигинин алгачкы маалыматы боюнча өтүп жаткан жылдын II чейрегинде ИДӨ 2,1 пайызга өсүү менен (жылдык арымга эсептөөдө буга чейинки чейрекке карата) 2019-жылдын I чейрегине салыштырганда басандаган, мында өсүш эксперттердин болжолдоолорунан артуу менен 3,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. АКШ экономикасынын өсүшү керектөө чыгашаларынын жана мамлекеттик

Кытай экономикасынын өсүш арымы 2019-жылдын II чейрегинде акыркы 27 жыл ичиндеги минималдуу мааниге чейин төмөндөгөн, бул жарым жылдан ашык убакыттан бери уланып келе жаткан АКШ менен соода боюнча пикир келишпестиктерге байланыштуу болгон. КЭРдин статистикалык бюросунун маалыматтары боюнча жылдын II чейрегинде ИДӨ өсүшү өткөн жылдын ушул эле мезгилиндеги 6,7 пайызга каршы 6,2 пайыз чегинде катталган.

Кытай ИДӨсүнүн өсүш арымынын басандашы негизинен экспорттун төмөндөөсүнөн, ошондой эле турак жай курулушу боюнча көрсөткүчтүн төмөн болушунан улам жүргөн. Мында

мааниси “үч пайызга жакын” деңгээлинде белгиленген максаттуу көрсөткүчтөн төмөн бойдон калган.

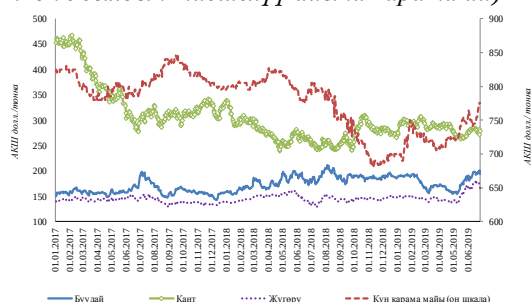
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда жагдай кароого алынган мезгил ичинде кооптонууну жараткан эмес. Азык-түлүк товарлар рыногунун динамикасы бүтүндөй алганда күтүлүп жаткан өзгөрүү диапазонунда орун алган. Дүйнөлүк мунай рыногунда дүйнөлүк экономиканын өсүшүнүн басандашы жана геосаясий аныксыздыктын күчөшү алкагында ар башка багыттагы динамика байкалган. Алтынга баа жалпысынан алганда жогорулоо трендине ээ болгон.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баа динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

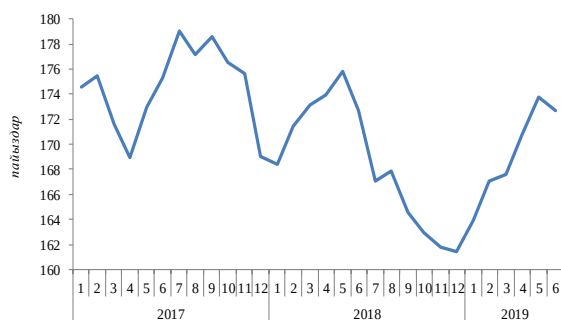

байланыштуу өскөн. Бирок өтүп жаткан жылдын июнь айынын акырында буудайга жана жүгөрүгө дүйнөлүк баа төмөндөгөн, бул Аргентина менен Бразилияда экспорттук запастардын көп болушу, ошондой эле өндүрүүнүн рекорддук деңгээлде күтүлүшү менен шартталган, бул дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баага ооздуктоочу таасирин тийгизүүнү уланткан.

Өсүмдүк май рынокторунда жалпысынан баа алардын көлөмүнүн жеткиликтүү болушунан улам, ошондой эле өндүрүү көлөмүнүн сезондук өсүшүнө байланыштуу туруктуу деңгээлде болгон. Ошону менен бирге эле дүйнөлүк суроо-талаптын активдүү болушу алкагында кара деңиз регионунда күн караманы бастыруунун кыскаргандыгына байланыштуу соя жана күн карама майына баа бир аз өскөн.

Кант рыногунда баанын бир аз төмөндөшү байкалган, бул дүйнөдөгү эң ири кант өндүрүүчү болуп саналган, Индияда кант камышынан мол түшүм алуу тууралуу болжолдоолорго байланыштуу болгон. Бирок бразилия реалынын АКШ долларына карата курсунун өсүшү баанын төмөндөшүнө ооздуктоочу таасирин тийгизген, бул Бразилиядан кант экспортунун көлөмүнүн кыскарышына алып келет.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

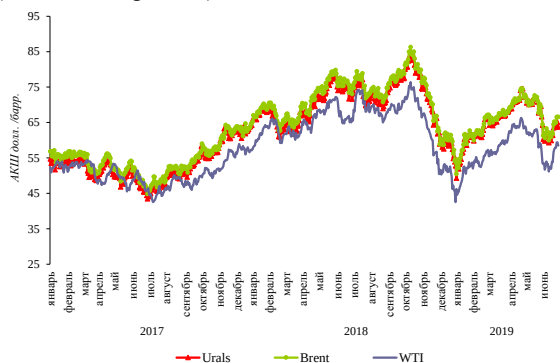
Дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баа экспортёр өлкөлөрдөгү аба-ырайы шарттарынан улам ар түрдүү багытта болгон, бирок жалпысынан баанын орточо өсүшү байкалган.

Кароого алынып жаткан мезгилдин башталышында дан эгиндер рыногунда баа АКШда жүгөрүнүн түшүмү боюнча күтүүлөрдүн начарлагандыгына, ошондой эле Россияда жана Казакстанда дан эгиндеринин түшүмү боюнча болжолдоонун төмөндөөсүнө

2019-жылдын II чейрегинде ФАО азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси 172,4 пунктту түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 1,0 пайызга төмөн жана дан эгиндерине, сүт азыктарына жана кантка баанын төмөндөшү менен шартталган. Мында этке жана өсүмдүк майына баанын өсүшү көбүрөөк таасирин тийгизген.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы
(АКШ долларында)

2019-жылдын II чейрегинде конъюнктуралык факторлорго байланыштуу мунайга болгон баанын ар багыттагы динамикасы байкалган. Отчеттук мезгилдин башталышынан тарта өсүш тренди уланган, буга ОПЕК+ келишиминин алкагында мунай казып алууну кыскартуу боюнча милдеттенмелердин ашыкча аткарылышы өбөлгө түзгөн, бирок АКШ менен Кытайдын ортосунда соода боюнча пикир келишпестиктердин курчушуна байланыштуу дүйнөлүк экономика үчүн тобокелдиктердин күч алышы алкагында,

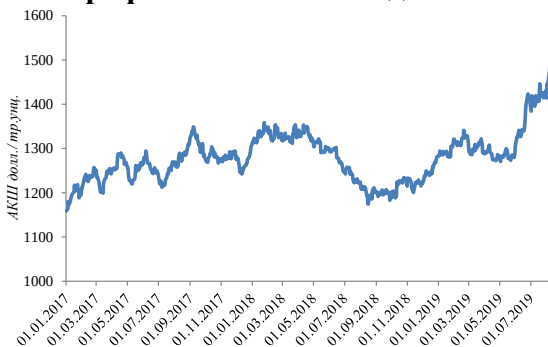
2019-жылдын май айынын экинчи жарымында – июнь айынын биринчи жарымында мунайга баанын кескин төмөндөөсү белгиленген (10 АКШ долларынан жогору). 2019-жылдын июнь айынын ортосунан тарта мунайга бааны Иранда мунай чыгаруунун төмөндөшү жана АКШнын Иранга жана Венесуэлага каршы санкцияларын катуулатышы, АКШнын мунай запастарынын азайышы, мунай чыгарууну кыскартуу боюнча ОПЕК+ келишиминин аракетин узартууну болжолдоо, ошондой эле аналитиктердин АКШнын Федералдык резерв системасынын негизги ченинин төмөндөшү жагында күтүүлөрү колдоо көрсөткөн.

Brent маркасындагы мунайга орточо баа жылдын II чейрегинде өткөн чейрекке салыштырганда 7,2 пайызга жогорулаган жана баррель үчүн 68,4 АКШ долларын түзгөн (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 8,7 пайызга төмөндөгөн). Жалпысынан, 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгында Brent маркасындагы мунайга баа 23,7 пайызга 53,8 АКШ долларынан 66,6 АКШ долларына чейин өскөн.

Дүйнөлүк экономикада аныксыздыктын күч алышы алкагында мунай рыногунда Эл аралык энергетикалык агенттик мунайга суроо-талаптын өсүшү боюнча болжолдоолорду 2019-жылы суткасына 1,2 млн баррелден 1,1 млн баррелге чейин төмөндөткөн. ОПЕК болжолдоосу боюнча 2020-жылы мунайга дүйнөлүк суроо-талап суткасына 1,1 млн баррелге күнүнө 101,0 млн баррелге өсөт. ОПЕКке кирбеген өлкөлөр сунушту суткасына 2,8 млн баррелге көбөйтүшөт.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

2019-жылдын II чейрегинде алтынга баа өзгөрүлмө болгон, ошону менен бирге июнь айынан тартып ишенимдүү өсүштү көрсөтө баштаган. Алтынга баа динамикасы отчеттук жылдын апрель жана май айларында ар тараптуу мүнөзгө ээ болгон, бул көбүнчө АКШ долларынын туруктуулугу, ошондой эле баалуу кагаздар рынокторунда жана глобалдык экономикалык жагдайда тобокелдиктерди жана аныксыздыкты олуттуу арттырган окуялардын жок болушу менен шартталган.

II чейректе алтынга дүйнөлүк суроо-талап өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 8,0 пайызга өсүү менен 1,123 миң тоннага жеткен. Анын басымдуу үлүшүн биринчи жарым жылдыкта өз резервдери үчүн суммардык түрдө 374,1 тонна

сатып алган борбордук банктар түзүшкөн. Жай айларынын башталышынан тарта алтынга дүйнөлүк баанын тез жана масштабдуу өсүшү байкалууда, ал трой унциясына 1 500 АКШ долларында алты жылдык максимумга жеткен.

Баалуу металлдын кымбатташына юань курсунун 2008-жылдагы максимумга чейин алсызданышы, АКШ менен КЭРдин сүйлөшүүлөрүнүн 12-жолу ийгиликсиз болушунан кийинки аныксыздыктын кескин жогорулашы, дүйнөдө протекционизмдин жана санкциялык чектөөлөрдүн өсүшү, дүйнөлүк экономиканын улам айкын басаңдашы таасирин тийгизген.

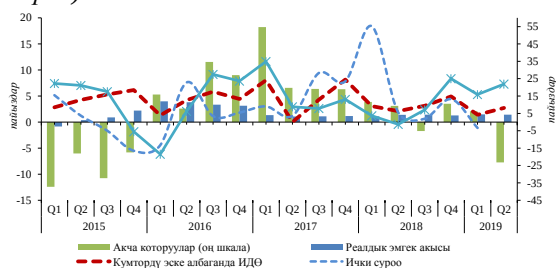
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

II чейректе Кыргыз Республикасынын экономикасынын алгылыктуу өсүш арымы сакталып турган. «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканаларында негизги металлдарды өндүрүү көлөмүнүн көбөйүүсү өлкөнүн экономикалык өнүгүүсүнө оң таасирин тийгизген.

Суроо-талап

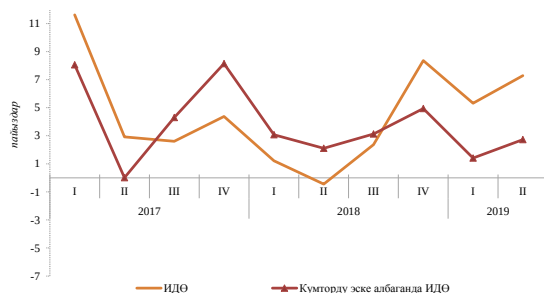
2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

Төмөндөө, негизинен, дүң топтоо көлөмүнүн төмөндөшүнө (-7,8 пайыз) байланыштуу болгон, ал материалдык жүгүртүү каражат запастарынын (-16,2 пайыз) жана товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн таза экспортунун (-13,2 пайыз) кыскарышынын эсебинен түптөлгөн. Ички суроо-талаптын төмөндөшүнө акча которуулардын терс динамикада түптөлүшү да (жылдын II чейрегинде акча которуулардын таза агылып кирүүсү 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 23,2 пайызга төмөндөгөн) таасирин тийгизген.

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

II чейрегинде 151,3 миң унцияны түзүп, 2018-жылдын II чейрегине салыштырганда 1,8 эсеге (83,8 миң унция) көбөйгөн.

2019-жылдын январь-июнь айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин³ орточо ай ичиндеги номиналдык эмгек акысы өткөн жылдын ушул эле мезгилине

2019-жылдын II чейрегинде экономиканын өсүшү 2018-жылдын тиешелүү мезгилиндегиден жогору түптөлгөн жана 7,3 пайызды («Кумтөрдү» эске албаганда – 2,7 пайыз) түзгөн. Эмгек мигранттарынан келип түшкөн акча которуулардын динамикасы терс зонада турат.

2019-жылдын I чейрегинде алдын ала жыйынтыктоолор боюнча ички суроо-талаптын кыскарышы¹ жылдык мааниде -1,1 пайыз чегинде түптөлгөн.

Жалпысынан кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча түптөлгөн экономикалык өсүш маалымат жана байланыш чөйрөсүн кошпогондо, экономиканын бардык негизги секторлорунун алгылыктуу салым кошушу менен шартталган. Ошону менен бирге отчеттук мезгил ичинде өнөр жайда кыйла жогорку өсүш арымы байкалган, бул негизинен, «Кумтөр» алтын кенин казып алуу ишканасында өндүрүү көлөмүнүн көбөйүүсү менен шартталган. Көбүнчө, «Кумтөр»² ишканасында алтын казып алуу отчеттук жылдын II

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. 2019-жылдын II чейреги үчүн маалыматтын жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² «Центerra Голд Инк.» пресс-релизине ылайык.

³ Чакан ишканаларды эсепке албаганда, бүтүндөй республика боюнча.

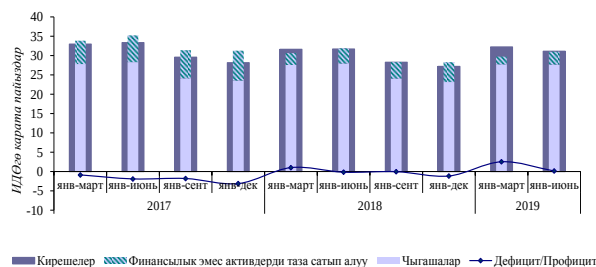
салыштырганда 4,2 пайызга жогорулоо менен 16,3 миң сомду түзгөн. Ай ичиндеги орточо эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулашы пайдалуу кендерди казып алуу чөйрөсүндө (12,0 пайыз) жана курулушта (8,9 пайыз) байкалган. Мында айкын эмгек акынын өсүшү 2019-жылдын январь-июнь айларында 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 4,3 пайыз чегинде катталган.

Мамлекеттик финансы сектору

2019-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет профицити 0,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 0,1 пайызды түзгөн (2018-жылдын I жарым жылдыгында бюджет тартыштыгы 0,4 млрд сом же ИДӨгө карата 0,2 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы профицити (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда) 4,2 млрд сом же ИДӨгө карата 1,8 пайыз чегинде катталган.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

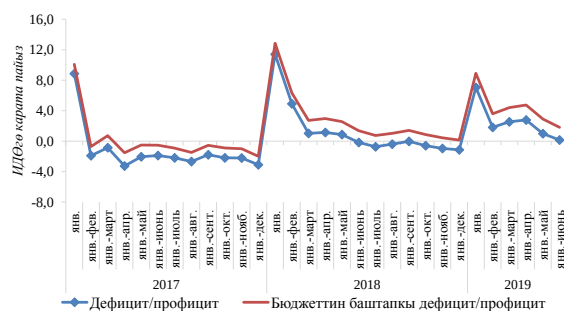
Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

динамикасы (-1,9 пайыз же 1,1 млрд сом) уланууда.

Мамлекеттик бюджеттин операциялык ишке чыгашалары жылдык мааниде 3,5 пайызга же 2,2 млрд сомго жогорулоо менен 64,4 млрд сом же ИДӨгө карата 27,7 пайызды түзгөн. Мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын өсүшү, негизинен, эмгекке төлөөгө жана мамлекеттик карыздык милдеттенмелер боюнча пайыздарды төлөөгө кеткен чыгашалардын өсүшүнө байланыштуу болгон. Мында белгилей кетүүчү нерсе, жаңы бюджеттик классификация колдонууга киргизилгендигине байланыштуу, функционалдык классификация боюнча чыгашалардын өзгөрүүсү белгиленүүдө. Алсак Социалдык фонд жана Милдеттүү медициналык камсыздандыруу фондунун бюджеттерине трансферттер «жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтар» бөлүгүндө, ал эми өткөн жылы тиешелүүлүгүнө жараша «социалдык коргоо жана саламаттыкты сактоо» бөлүктөрүндө чагылдырылган.

2.1.4-график. Бюджет тартыштыгы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Мамлекеттик бюджеттин операциялык иштен кирешелери 2,6 пайызга же 2018-жылдын I жарым жылдыгындагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 1,8 млрд сомго көбөйүү менен 72,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 31,1 пайызды түзгөн. Бюджет кирешелеринин өсүшүнө расмий трансферттер (2,2 п.п.) жана салыктык эмес келип түшүүлөр (1,9 п.п.) көбүрөөк салым кошушкан. Күндөлүк кирешелер түзүмүндө жогорку үлүшкө (75,2 пайыз) ээ экендигине карабастан, салык кирешелери боюнча да эле болсо өсүштүн терс

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгуусу 7,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,3 пайызды түзгөн.

2019-жылдын I жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча республикалык бюджеттин ресурстук бөлүгүнүн аткарылышы 92,7 пайыз чегинде түптөлгөн. Пландын аткарылбай калышы бажы (-7,9 пайыз) жана салыктык (-2,7 пайыз) келип түшүүлөрдүн кыскарышына байланыштуу болгон.

Салыктык эмес кирешелер боюнча 2018-жылдын I жарым жылдыгына салыштырганда 10,3 пайызга өсүш белгиленген. Бюджеттин чыгаша бөлүгүнүн аткарылышы 99,8 пайыз чегинде катталган, бул негизинен, «товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатып алуу» (-65,7 пайыз), «мамлекеттик башкаруунун башка бирдиктерине гранттар» (-6,0 пайыз) статьялары боюнча сарптоолордун кыскарышынын жана «эмгек акы» (+4,3 пайыз), «калкка социалдык жардам көрсөтүү боюнча жөлөк пулдар» (+20,9 пайыз) жана «товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануу» (+37,8 пайыз) статьялары боюнча чыгашалардын көбөйүшүнүн эсебинен болгон.

Инвестициялар

2019-жылдын январь-июнь айларында инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2018-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 6,8 пайызга көбөйгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздарда)

	январь-июнь			
	2018-ж.	2019-ж.	2018-ж.	2019-ж.
	млн. сом		үзүш, пайыздар	
Барымы	45 998,0	49 117,8	100,0	100,0
Ички инвестициялар	35 695,7	34 514,3	77,6	70,3
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	2 597,0	922,5	5,6	1,9
Жергиликтүү бюджет	497,0	333,1	1,1	0,7
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	16 063,6	15 623,8	34,9	31,8
Банктын кредити	1 321,2	843,2	2,9	1,7
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	15 216,9	16 791,7	33,1	34,2
Тышкы инвестициялар	10 302,3	14 603,5	22,4	29,7
Чет өлкө кредити	6 124,0	6 397,7	13,3	13,0
Тике чет өлкө инвестициялары	2 594,9	2 712,0	5,6	5,5
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	1 583,4	5 493,8	3,5	11,2

Булагы: КР УСК

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

реструкциялоо (13,8 пайызга), иштеп чыгаруу өндүрүшү (1,7 эсеге), электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыз кылуу (28,2 пайызга), иштеп чыгаруу өндүрүш объектилерин куруу (1,7 эсеге).

2018-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда ички булактардын эсебинен каржылануучу негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 3,3 пайызга төмөндөгөн, мында банктардын кредиттеринин жана республикалык бюджеттин эсебинен 54,9 пайызга, ишканалардын жана уюмдардын каражаттарынын эсебинен 2,7 пайызга төмөндөгөн. Жергиликтүү бюджеттин эсебинен каржылануучу инвестициялар 33,0 пайызга төмөндөгөн, ал эми калктын каражаттары 10,3 пайызга өскөн. Тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялардын көлөмү 41,7 пайызга өскөн, мында чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен 3,5 эсеге, тике чет өлкө инвестицияларынын эсебинен 4,5 пайызга өскөн, ошол эле учурда чет өлкө кредиттеринин эсебинен каржылануучу инвестициялар да 4,5 пайызга көбөйгөн.

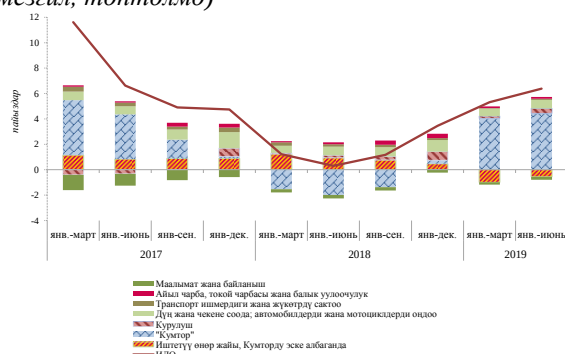
Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү көбүнчө пайдалуу кендерди казып алуу объектилерин курууда жана реконструкциялоодо (1,4 эсе), суу менен камсыз кылууда, калдыктарды тазалоодо жана иштеп чыгууда (9,2 эсе), дүң жана чекене соодада (12,7 пайыз) белгиленген.

Мында негизги капиталга инвестициялардын көлөмү көбүнчө төмөнкү секторлордо төмөндөгөн: айыл чарба, токой чарба жана балык уулоо объектилерин куруу жана

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

түзгөн).

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде айыл чарба продукциясын дүңүнөн чыгаруу көлөмүнүн 2018-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 1,7 пайызга өсүшү негизинен мал чарба продукциясын өндүрүү көлөмүнүн көбөйүшү менен (2,0 пайызга) шартталган.

2018-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн өсүшү негизги металлдарды (51,2 пайызга), металл кендерин казып алуунун (44,3 пайызга), көмүрдү (22,6 пайызга), иштетиле элек мунайды жана табигый газды (14,1 пайызга) өндүрүү көлөмүнүн көбөйүшүнө байланыштуу болгон.

Дүң жана чекене соода жүгүртүүнүн, автомобилдерди жана мотоциклдерди оңдоонун 2018-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда көбөйүүсү негизинен дүң (5,5 пайызга) жана чекене сооданын (3,9 пайызга) өсүшү менен камсыз болгон.

Мобилдик байланыш кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоодон алынган кирешелердин азаюусунан улам, маалымат жана байланыш чөйрөсүндө төмөндөө -6,3 пайызга жеткен.

ИДӨ дефлятору 2019-жылдын январь-июнь айларында терс түптөлгөн жана -1,8 пайызды түзгөн, бул өткөн жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 7,8 п.п. төмөн.

Экономиканын өсүшүнө өнөр жай (4,1 п.п.), дүң жана чекене соода (0,7 п.п.), курулуш (0,4 п.п.) жана айыл чарбасы (0,1 п.п.) сыяктуу секторлор тарабынан негизги алгылыктуу салым кошулган, ошону менен бирге эле маалымат жана байланыш тармагынан (-0,2 п.п.) терс салым кошулгандыгы белгиленген.

2.2. Тышкы сектор¹

2019-жылдын II чейрегинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн алкагында товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү сатуу балансынын төмөндөөсүнүн таасиринен улам күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2018-жылдын тиешелүү мезгилиндегиден төмөн түптөлгөн.

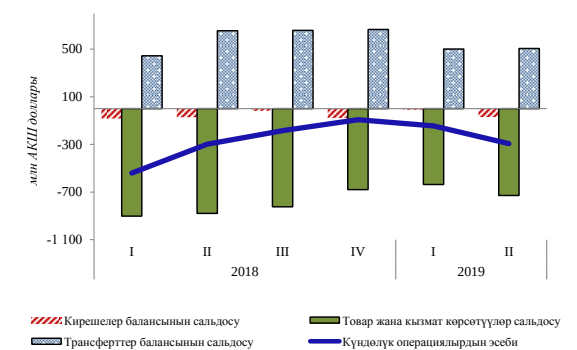
2019-жылдын январь-июнь айларында ИДӨнүн алгылыктуу өсүшү, маалымат жана байланыш чөйрөлөрүнөн тышкары, экономиканын дээрлик бардык секторлорунун алгылыктуу салымы менен шартталган.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча ИДӨнүн номиналдуу көлөмү 232,6 млрд сомду түзүү менен 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 6,4 пайызга көбөйгөн (2018-жылдын январь-июнь айларында өсүш 0,3 пайызды

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ долл.)

Эскертүү: Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча.

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча күндөлүк эсеп тартыштыгы 2019-жылдын II чейрегинде 293,3 млн АКШ долларына чейин төмөндөп, ИДӨгө карата 8,8 пайыз чегинде түптөлгөн¹.

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде 18,1 пайызга төмөндөп, 672,2 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай тенденция экспорттун төмөндөөсүнө салыштырганда импорттук берүүлөрдүн абсолюттук мааниде көбүрөөк төмөндөшү менен шартталган.

2.2.1. Кыргыз Республикасынын соода балансы²

(млн АКШ доллары)

	2016	2017	2018	2018 II ч.	2019 *	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-2 136,5	-2 383,3	-3 113,5	-820,9	-672,2	-18,1	148,7
Экспорт (ФОВ)	1 607,9	1 813,9	1 836,4	465,9	444,7	-4,6	-21,2
Алтын	701,6	700,4	664,2	133,2	199,4	49,8	66,3
Импорт (ФОВ)	3 744,4	4 197,2	4 949,9	1 286,8	1 116,9	-13,2	-169,9
Мунайпродуктылар	467,4	567,2	809,6	200,9	126,9	-36,9	-74,1

*Алдын ала маалымат

Отчеттук мезгил ичинде товарлар экспорту (ФОВ баасында) 4,6 пайызга төмөндөп, 444,7 млн АКШ долларын түзгөн. Кийим-кечени, металл сыныктарын, тапталган айнек ж.б.у.с. сунуштоо көлөмдөрүнүн төмөндөшү экспорттун динамикасына негизги таасирин тийгизген. Ошону менен бирге эле алтын экспортунун 49,8 пайызга көбөйүшү физикалык түрдө берүүлөрдүн жана дүйнөлүк баалардын өсүшүнүн эсебинен белгиленген.

2019-жылдын II чейрегинде товарлар импорту (ФОВ баасында) 13,2 пайызга төмөндөө менен 1 116,9 млн АКШ долларын түзгөн. Кийим-кече, бут кийим, кездеме, эфир майлары ж.б.у.с. товардык позициялар боюнча импорттук берүүлөрдүн төмөндөшү байкалган. Энергия продукттарынын импорту 126,9 млн АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, бул 2018-жылдын II чейрегиндеги деңгээлинен 36,9 пайызга төмөн.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсү 2018-жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчтөн төмөн түптөлгөн. Бул көрсөткүчтүн калыптанышына жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн 22,9 пайызга төмөндөгөн терс динамикасы таасир эткен.

Отчеттук чейрек ичинде кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 56,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө болжолдонууда, ал эми “кирешелер” статьясы 70,3 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

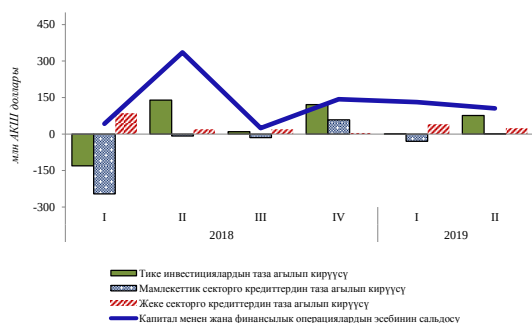
Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2018-жылдын II чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы капитал менен операциялардын жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын 101,1 млн АКШ доллар өлчөмүндө агылып кирүүсү менен жабылат. Капитал менен операциялар эсеби

¹ ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

² Тышкы соода боюнча маалыматтар Улуттук статистика комитетинин айыл чарба продукциясы (2017-жылга чейин) жана ЕАЭБ өлкөлөрү менен өз ара соода боюнча кошумча баа берүүлөрүн (2015-жылдын III чейрегинен тартып) жана Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

боюнча капиталдын агылып кирүүсү 19,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн, финансылык эсептин оң салыдосу – 81,4 млн АКШ долларын түзгөн.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү өткөн жылдын ушул мезгилиндеги деңгээлден 45,1 пайызга төмөн болжолдонууда, бул 75,6 млн АКШ долларын түзөт. Отчеттук чейректе “башка инвестициялар” статьясынын салыдосу 2018-жылдын II чейрегинин деңгээлинен азыраак көлөмдө ссудалык капиталдын агылып кирүүсүнүн, мамлекеттик жана жеке сектордун кредиттерин тейлөө көлөмдөрүнүн өсүшүнүн алкагында чет өлкө активдеринин өсүшүнүн таасири астында төмөн түптөлөт.

Ошентип, 2019-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 46,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс салыдодо түптөлгөн. Дүң эл аралык камдарды жабуу көлөмү келечекте товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун 4,6 айын түзөт¹.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2017 (ор.) янв-дек.	2018 (ор.) янв-дек.	%	2018-ж. декабрь	2019-ж. июнь *	%
РЭАК	113,7	111,4	2,8	117,3	115,0	-1,9
НЭАК	112,8	110,7	4,8	120,5	121,2	0,5
РЭАК кытай конына карата	80,8	85,6	-2,3	85,9	85,1	-0,9
НЭАК кытай конына карата	64,5	66,7	-2,2	67,1	67,1	0,0
РЭАК еврого карата	107,2	109,2	-4,5	107,0	106,9	-0,1
НЭАК еврого карата	78,8	78,6	-4,7	76,7	77,5	1,2
РЭАК каз. тенгесине карата	141,7	132,5	1,4	140,1	141,0	0,6
НЭАК каз. тенгесине карата	152,1	147,5	5,6	165,5	170,6	3,1
РЭАК орус рублине карата	131,4	116,2	6,0	128,1	120,5	-6,0
НЭАК орус рублине карата	144,8	128,3	7,0	145,1	139,3	-4,0
РЭАК АКШ долларына карата	87,2	89,9	-0,4	88,7	87,0	-1,8
НЭАК АКШ долларына карата	65,7	66,7	0,0	65,8	65,7	-0,1

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарасымданы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу
↑ - сомдун бекемдеши, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

2019-жылдын II чейрегинин акырына карата номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун 2018-жылдын декабрь айына салыштырмалуу төмөндөшү байкалган. Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси жыл башынан тартып 0,5 пайызга көбөйүп, 2019-жылдын июнь айынын акырында 121,2 түзгөн. Индекстин көбөйүшү сомдун 2018-жылдын декабрь айындагы орточо курсуна салыштырганда, өтүп жаткан

жылдын июнь айында казак теңгесине салыштырмалуу 3,1 пайызга, түрк лирасына – 10,1 пайызга жана еврого 1,2 пайызга бекемделиши менен шартталган².

НЭАК индексинин бекемделишине карабастан, Кыргызстанда инфляция деңгээлинин кыйла төмөн болушу³ реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индексинин төмөндөшүн шарттаган, ал 2018-жылдын декабрь айынан тартып 1,9 пайызга төмөндөп, 2019-жылдын июнь айынын акырына карата 115,0 өлчөмүндө түптөлгөн.

¹ Конвертацияланбаган валюталарды эске алуу менен.

² Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

³ Кыргыз Республикасында инфляция 2019-жылдын II чейрегинде 0,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 2,7 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын жүзөгө ашыруу

Инфляциянын төмөн деңгээли жана орто мөөнөттүү келечекте анын динамикасын болжолдуу баалоо жана Кыргыз Республикасынын жалпы түптөлгөн макроэкономикалык өнүгүү тенденциялары 2019-жылдын II чейреги ичинде Улуттук банкка акча-кредит саясатынын түрткү берүү таасирин улантууга шарт түзгөн. Акча-кредиттик шарттар жеңилдетилген, атап айтканда Улуттук банктын эсептик чени төмөндөтүлгөн жана экономиканын реалдуу секторуна түрткү берүү чараларын колдоо максатында кредиттик операциялар улантылган.

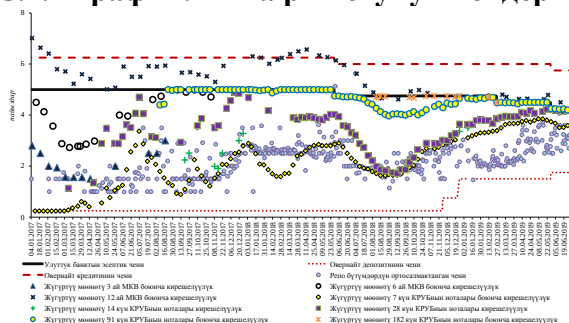
Акча-кредит саясатынын тактикалык чаралары банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктү сактоо шарттарында, ошондой эле Улуттук банктын акча рыногуна таасирин андан ары жогорулатуу чараларынын алкагында кабыл алынган.

Бүтүндөй алганда, акча рыногунун пайыздык чендери негизги ченге жакындoo менен, Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чекте өзгөрүп турган. Жүргүзүлгөн акча-кредит саясатынын натыйжасында акча рыногунун чендери жана негизги чен ортосунда ажырым кыскарган. Банктар аралык кредит рыногунда анын катышуучуларынын жигердүүлүгү туруктуу болгондугу байкалган.

Улуттук банктын пайыздык чени

Өлкөдө инфляциялык процесстердин басандашы шарттарында жана чогуу алгандагы суроо-талаптын орточо деңгээли шартында Улуттук банк 2019-жылдын II чейрегинде негизги ченди 25 базистик пунктка 4,25 пайызга чейин төмөндөтүү аркылуу өз пайыздык саясатын жеңилдетүүнү уланткан. Эсептик чен өзгөргөндүгүнө байланыштуу, ошондой эле анын акча рыногунун чендерине карата таасирин күчөтүү үчүн пайыздык чектер корректировкаланган: “овернайт” кредиттери боюнча чен 6,00 пайыздан 5,75 пайызга чейин төмөндөтүлгөн, “овернайт” депозиттери боюнча чен 1,50 пайыздан 1,75 пайызга чейин жогорулатылган.

3.1.1-график. Акча рыногунун чендери

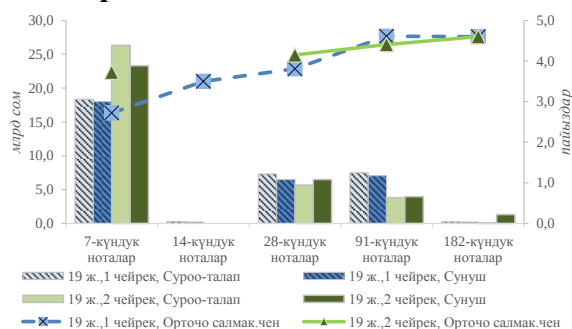
2019-жылдын II чейреги ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери Улуттук банктын негизги ченине жакын түптөлгөн. Буга, Улуттук банктын акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин финансы секторуна карата таасирин күчөтүү чаралары өбөлгө түзгөн.

Улуттук банктын ноталар рыногунда кирешелүүлүктүн жогорулоо динамикасы белгиленген, ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын

Өкмөтүнүн баалуу кагаздар рыногунда (МКВ), тескерисинче, чендер төмөндөгөн.

2019-жылдын II чейрегинде банктар аралык кредит рыногунда алардын катышуучуларынын жигердүү иш алып баруусунун алкагында, эң башкысы, репо шарттарында карыз алышуу көлөмүнүн 4,8 млрд сомдон 16,6 млрд сомго чейин жогорулагандыгы белгиленген. Насыялар наркынын чейрек ичинде орточо алганда 2,2 пайыздан 3,0 пайызга чейин жогорулагандыгы, ошондой эле бүтүм мөөнөтүн 3-5 күн диапозонуна чейин узартуу тенденциясы байкалган, өз учурунда I чейректе бүтүмдөрдүн орточо мөөнөтү 2-3 күндү түзгөн.

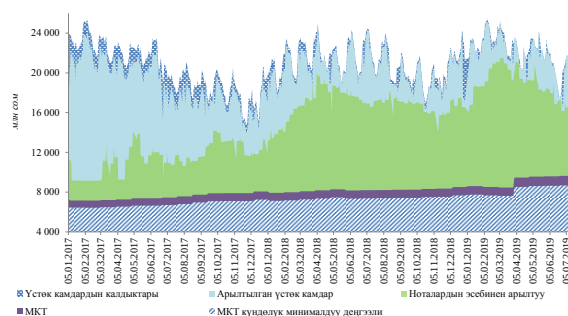
3.1.2-график. Улуттук банктын ноталары

тутумунда кыска мөөнөттүү үстөк ликвиддүүлүк жогору концентрацияланышынан улам коммерциялык банктар тарабынан 182 күндүк ноталарга инвестициялык кызыгуусу төмөн бааланган. Бүтүндөй алганда, кыйыр кирешелүүлүк анын узак мөөнөттүк сегментинде чендерди төмөндөтүү менен катар кыска мөөнөттүк мезгил аралыгында чендердин өсүшүн көрсөтүү менен бир калыпта сакталган.

Банк секторунда ликвиддүүлүк жагдайы

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

көбөйүүсүнүн (7,7 млрд сомго) жана сом түрүндөгү ликвиддүүлүктөн арылтуунун алкагында Улуттук банктын валюта рыногундагы операцияларынын эсебинен (3,5 млрд сомго) коммерциялык банктардын үстөк камдарынын кыскарышы катталган.

Мында банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктү түзүүгө, эң башкысы, ресурстардын монетардык жана бюджеттик каналдар аркылуу түшүүсү таасирин тийгизген.

Улуттук банк ачык рынокто операцияларды жүргүзүү жана коммерциялык банктардын бош турган ресурстарын Улуттук банкагы “овернайт” депозиттерине жайгаштыруу аркылуу банк тутумунун үстөк ликвиддүүлүгүн абсорбациялоо операцияларын жүргүзүүнү уланткан. 2019-жылдын II чейрегинде банк тутумун үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуунун орточо күндүк көлөмү 11,7 млрд сомду түзгөн, бул 2019-жылдын I чейрегиндеги көрсөткүчтөн 2,2 млрд сомго төмөн.

Ошону менен бирге 2019-жылдын II чейрегинде Улуттук банктын ноталарын коммерциялык банктарда жайгаштыруу көлөмү төмөндөгөндүгү белгиленген. Жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү 2019-жылдын I чейрегиндеги 10,4 млрд сомдон өтүп жаткан жылдын II чейрегинде 8,3 млрд сомго чейин төмөндөгөн, бул банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктүн төмөндөө динамикасынын алкагында түптөлгөн.

Жүгүртүүдөгү ноталар арасында II чейрек ичинде жүгүртүү мөөнөтү 91 күндүк ноталарга (орточо алганда 54,0 пайыз) жана 7 күндүк ноталарга (орточо алганда 19,2 пайыз) туура келген. Мында Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмү анчалык өзгөргөн эмес: анда мурдагыдай эле ноталар үлүшү (70,9 пайыз) басымдуу

2019-жылдын II чейрегинде Улуттук банктын ликвиддүүлүктөн арылтуу инструменттери боюнча жалпы кирешелүүлүгүнүн өсүш динамикасы уланган. 7 күндүк ноталар боюнча орточо алынган кирешелүүлүк 3,73 пайызды түзгөн (2019-жылдын I чейрегинде – 3,40 пайыз), 28 күндүк ноталар боюнча – 4,15 пайыз (2019-жылдын I чейрегинде – 3,81 пайыз), 91 күндүк ноталар боюнча – 4,41 пайыз (2019-жылдын I чейрегинде – 4,61 пайыз). Отчеттук мезгил ичинде банк

2019-жылдын II чейрегинде банк тутумунда ликвиддүүлүк профицити сакталган, ал отчеттук мезгилдин олуттуу бөлүгү ичинде төмөндөө динамикасына ээ болгон. 2019-жылдын II чейрегинде үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк деңгээли 12,0 млрд сомду түзгөн, бул өткөн чейрек үчүн көрсөткүчтөн 2,6 млрд сомго аз.

Отчеттук чейрек ичинде банктардан тышкаркы акчалардын

катары катталган, ошол эле учурда “овернайт” депозиттеринин үлүшү 29,1 пайызды түзгөн.

Улуттук банктын кредиттик саясаты

Монетардык саясаттын түрткү берүү курсунун алкагында Улуттук банк 2019-жылдын отчеттук чейреги ичинде экономиканын артыкчылыктуу тармактарын, анын ичинде өлкө региондорун өнүктүрүү максатында да каржылоону уланткан.

Өтүп жаткан жылдын II чейрегинде Улуттук банк 13 кредиттик аукцион өткөргөн, алардын ичинен эки аукцион “Айыл чарбасын каржылоо-7” мамлекеттик программасын жүзөгө ашырууга көмөктөшүүгө жана 11 – өлкө региондорун өнүктүрүүгө багытталган.

Өткөрүлгөн аукциондордун жыйынтыгы боюнча сунуштоо көлөмү 19,5 млрд сомду түзгөн, коммерциялык банктар тарабынан кредиттик ресурстарга суроо-талап 1,2 млрд сом көлөмүндө түптөлгөн, мында берүүгө бекитилген кредиттик ресурстардын жалпы көлөмү 1 015,0 млн сомду түзгөн. Бул кредиттик ресурстар боюнча түпкү керектөөчүлөр үчүн пайыздык чен 10-12 пайыз деңгээлинде чектелген.

Улуттук банктын валюта саясаты

2019-жылдын II чейрегинин айрым мезгилдеринде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо-талаптын аны сунуштоо көлөмүнөн артышынын алкагында Улуттук банк чет өлкө валютасын сатуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн, алар алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөөгө багытталган. Отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча чет өлкө валютасын сатуунун жалпы суммасы 49,8 млн АКШ долларын түзгөн.

Бүтүндөй алганда, өлкөнүн валюта рыногунда жагдай туруктуу сакталган. Отчеттук чейрек ичинде сомдун алмашуу курсу 0,5 пайызга төмөндөгөн, мында курс 1 АКШ доллары үчүн 69,49 сомдон 69,85 сомго чейинки диапазондо өзгөрүп турган.

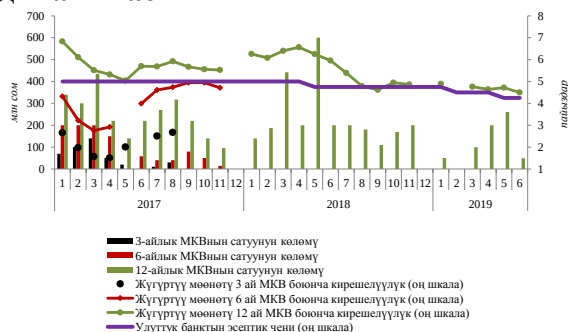
2019-жылдын II чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө чечими кабыл алынды	Улуттук банк Башкармасы Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени эки ирет – 2019-жылдын 27-майында жана 24-июнунда кароого алды. Май айындагы отурумдун жыйынтыгы боюнча эсептик чен өлчөмүн 25 базистик пунктка 4,25 пайызга чейин төмөндөтүү, июнь айындагы отурумдун жыйынтыгы боюнча – эсептик чен өлчөмүн 4,25 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтыруу чечими кабыл алынган. Пайыздык чектер корректировкаланып, «овернайт» депозиттери боюнча чен 1,75 пайызга чейин жогорулатылган, ал эми «овернайт» кредиттери боюнча чен 5,75 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.
Кредиттик аукциондорду өткөрүү жөнүндө чечимдер кабыл алынган	Улуттук банк банктарды кайра каржылоо максатында 13 жолу кредиттик аукциондорду жарыялаган. Жарыяланган 13 аукциондун ичинен беш аукцион өткөрүлүп, 1 015,0 млн сом суммасына кредиттер бекитилген. Мында, Улуттук банктын кредиттик ресурстарды сунуштоосунун жалпы көлөмү 19,5 млрд сомду түзгөн. Бул кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 4,40 пайыз чегинде түптөлгөн.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

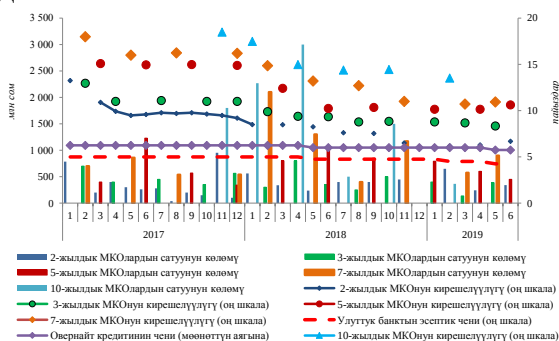
3.2.1-график. МКВларды сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

министрлиги отчеттук мезгил ичинде 800,0 млн сом суммасында МКВ сунуштаган, бул өткөн жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 20,0 пайызга аз. Ушуну менен катар эле, ушул активди жайгаштыруунун биринчилик рыногунда катышуучулар тарабынан суроо-талап өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда кыйла кыскарган (-67,1 пайыздан 658,0 млн сомго чейин). Аукциондордун жыйынтыгы боюнча баалуу кагаздарды сатуу көлөмү 49,0 пайызга төмөндөө менен 509,7 млн сомду түзгөн. Натыйжада, орточо салмактанган кирешелүүлүк 1,6 пайыздык пунктка, 4,6 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кароого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКВлардын жалпы көлөмү жыл башынан тартып 42,2 пайызга, 1,5 млрд сомго чейин кыскарган.

3.2.2-график. МКОлорду сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Бюджеттин күндөлүк тартыштыгын каржылоо үчүн чыгарылган МКОлорду сунуштоонун жалпы көлөмү 3, 7 жылдык баалуу кагаздар боюнча сунуштоо көлөмүнүн кыскарышынын эсебинен жана 10 жылдык баалуу кагаздар сунушталбагандыктан, 2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда кароого алынган мезгил ичинде 29,5 пайызга төмөндөө менен 3,7 млрд сомду түзгөн.

Бул рынок катышуучуларынын суроо-талап көлөмү 72,7 пайызга, 2,8 млрд сомго чейин кыскарган. Ушуга байланыштуу отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондордо өткөн жылдын ушул эле мезгилине караганда 53,6 пайызга аз жайгаштырылган (орточо салмактанган кирешелүүлүк 9,5 пайыз боюнча 3,1 млрд сомго чейин). Мөөнөттүүлүк боюнча, 5 жылдык МКОлор 32,9 пайызга төмөндөгөндүгүнө карабастан, аларга карата олуттуу суроо-талап байкалган.

Мамлекеттик казына векселдери

Отчеттук мезгил ичинде МКВлар рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгүнүн төмөндөөсү менен катар эле сунуштоо көлөмүнүн кыскарышы байкалган. Орточо салмактанган кирешелүүлүктүн төмөндөө тенденциясы сакталып турган.

Бюджеттин күндөлүк тартыштыгын каржылоо максатында Кыргыз Республикасынын Финансы

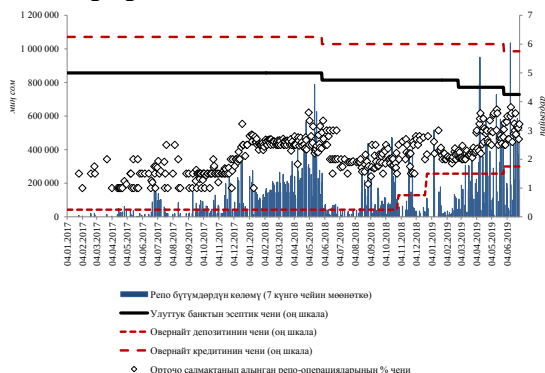
Мамлекеттик казына облигациялары

Өткөн жылдын ушул эле мезгилине караганда отчеттук мезгил ичинде мамлекеттик казына облигациялар рыногунда суроо-талап жана сунуш көлөмүнүн кыскарышы менен бирге бул баалуу кагаздарды сунуштоо көлөмүнүн төмөндөгөндүгү да байкалган. 5 жылдык баалуу кагаздар боюнча бир аз жогорулоону эске албаганда, бардык мөөнөттүүлүк боюнча МКО кирешелеринин төмөндөө тенденциясы уланган.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОлордун жалпы көлөмү¹ жыл башынан тартып 9,9 пайызга, 41,4 млрд сомго чейин көбөйгөн. Бул институционалдык инвесторлордун (+7,1 пайызга), коммерциялык банктардын (+21,8 пайызга) жана юридикалык жактар-резиденттердин (+17,3 пайызга) портфель көлөмүнүн өсүшүнөн улам шартталган.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

Өтүп жаткан жылдын II чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда жигердүүлүктүн олуттуу жандануусу белгиленген.

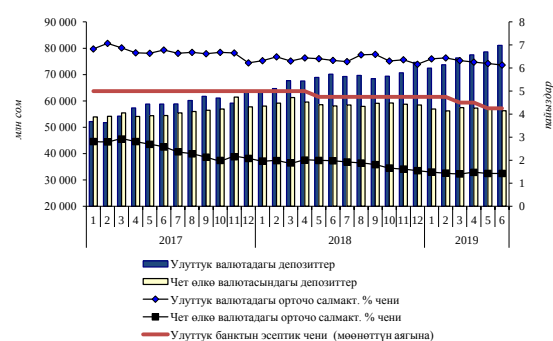
Чейрек ичинде тоорук көлөмү 16,6 млрд сомду түзгөн, бул 2014-жылдын III чейрегинен тартып эң жогорку маани жана 2018-жылдын ушул эле чейреги ичиндеги мааниден 32,7 пайызга жогору болуп саналат. Орточо салмактанган чен 2018-жылдын II чейрегиндеги 2,4 пайыздан 3,0 пайызга чейин жогорулаган, мында банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү 3 күндөн 4 күнгө чейин өскөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда жигердүүлүктүн жогорулашы банктар аралык рыноктун 98,6 пайызын түзгөн репо шарттарында бүтүмдөр көлөмүнүн 31,6 пайызга, 16,3 млрд сомго чейин өсүшү менен шартталган.

2019-жылдын II чейрегинде банктар аралык кредит рыногунда 2,3 пайыз чен боюнча 31,1 млн сом суммасына улуттук валютада бир стандарттык бүтүм, ошондой эле 2,9 пайыз өлчөмүндөгү чен боюнча 195,3 млн сом суммасына чет өлкө валютасындагы сегиз стандарттык бүтүм ишке ашырылган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

2019-жылдын II чейрегинде улуттук валютадагы депозиттердин өсүшүнүн эсебинен депозит базасынын туруктуу жогорулашы уланган, бирок чет өлкө валютасында депозиттер төмөндөгөн.

2019-жылдын июнь айынын акырына коммерциялык банктардын депозит базасынын көлөмү жыл башынан тартып 3,2 пайызга жогорулоо менен 137,4 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн. Улуттук валютадагы депозиттер 8,6 пайызга, 81,1 млрд сомго чейин

жогорулаган, ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттер 3,8 пайызга, сом эквивалентине 56,3 млрд сомго чейин төмөндөгөн. Депозиттердин долларлашуусу тарыхтагы жаңы төмөн деңгээлдерге түшүү менен жыл башынан 3,0 пайыздык пунктка төмөндөп, 41,0 пайызды түзгөн. Кароого алынган чейректин жыйынтыгы боюнча жыл башынан тартып жеке адамдардын жана юридикалык жактардын² депозиттеринин долларлашуусу тиешелүүлүгүнө жараша 2,6 жана 2,8 пайыздык пунктка төмөндөгөн (33,4 жана 47,7 пайызды түзгөн).

¹ Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОлорду эске албаганда.

² ФКУларды жана мамлекеттик бийлик органдарын эске албаганда.

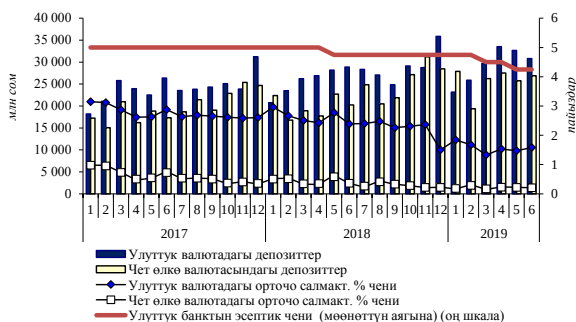
Өтүп жаткан жылдын апрель-июнь айларында жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү өткөн чейрекке караганда 16,3 пайызга жогорулаган. 2018-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 177,2 млрд сомду түзүү менен алардын көлөмү 22,5 пайызга өскөн, мында улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 97,0 млрд сомго чейин 15,5 пайызга, ал эми чет өлкө валютасында – 80,2 млрд сомго чейин 32,1 пайызга жогорулаган. Мөөнөттүүлүк боюнча алганда, жаңыдан кабыл алынган бардык депозиттердин 90,8 пайызга жакынын түзгөн талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 23,7 пайызга жогорулаган, бул жаңыдан кабыл алынган депозиттердин жалпы көлөмүнүн жогорулашынын негизги себеби болгон. Улуттук валютада талап боюнча төлөнүүчү депозиттердин үлүшү 87,8 пайызды, ал эми чет өлкө валютасында – 94,5 пайызды түзгөн.

1 жылга жана андан жогору мөөнөткө жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 2018-жылдын II чейрегине салыштырганда жогору катталган, ал эми 1 жылга чейинки мөөнөткө депозиттердин үлүшү азайган. Бул узак мөөнөттүү улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттердин үлүшүнүн 6,1 пайыздык пунктка 41,0 пайызга чейин жана чет өлкө валютасындагы тиешелүү депозиттердин үлүшүнүн 3,5 пайыздык пунктка 42,7 пайызга чейин жогорулагандыгы менен түшүндүрүлөт.

Депозит базасынын түзүмүндө отчеттук мезгилдин акырына узак мөөнөттүү депозиттердин үлүшү (1 жыл жана андан жогору) жыл башынан тартып узак мөөнөттүү ресурстардын үлүшү тиешелүү деңгээлге төмөндөгөн учурда 1,1 пайыздык пунктка 32,2 пайызга чейин жогорулаган. Буга улуттук валютадагы узак мөөнөттүү депозиттер үлүшүнүн 2,4 пайыздык пунктка 32,6 пайызга чейин жогорулашы өбөлгө түзгөн, мында чет өлкө валютасындагы депозиттер үлүшү 1,5 п.п. 31,3 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кароого алынган мезгилдин акырына депозит базасынын жалпы дүрөциясы 5,2 айга чейин (жыл башынан тартып +0,3 айга) жогорулаган, мөөнөттүү депозиттердин дүрөциясы 13,0 айга чейин (-0,2 айга) төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымынын динамикасы

Депозиттер боюнча чендердин төмөндөшү уланган, алсак, өтүп жаткан жылдын апрель-июнь айларында улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 1,53 пайызды (2018-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 1,00 п.п. төмөндөгөн) чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча – 0,22 пайызды (-0,21 п.п.) түзгөн. Улуттук валютадагы мөөнөттүү жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,84 пайыздык

пунктка 9,39 пайызга чейин, ал эми чет өлкө валютасында – 0,12 пайыздык пунктка 3,51 пайызга чейин төмөндөгөн. Орточо салмактанып алынган чендер улуттук валютадагы бардык мөөнөттүүлүк боюнча төмөндөгөн, ошол эле учурда чет өлкө валютасындагы чендер өтүп жаткан жылдын апрель-июнь айларында өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 6-12 ай мөөнөтүнө жогорулаган.

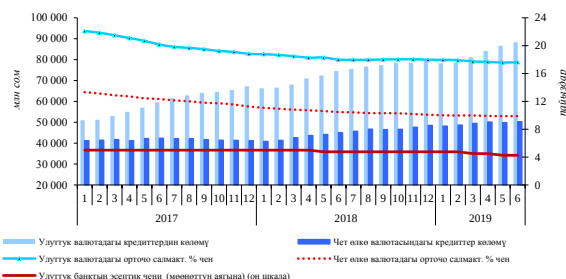
Кароого алынган мезгилдин акырына депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,09 деңгээлинде сакталып турган, бул концентрациялануу деңгээли төмөн

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дон 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору –

экендигин жана рынокто бирдей үлүшкө ээ он бир катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

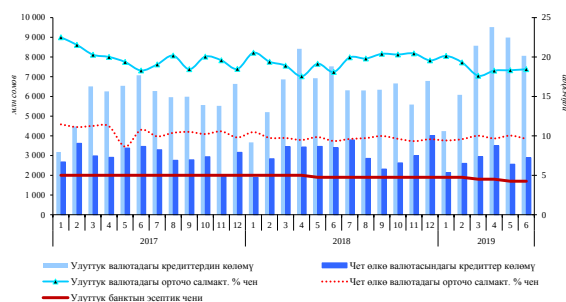
Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

долларлашуусу жыл башынан бери 1,6 пайыздык пунктка, 36,3 пайызга чейин төмөндөгөн. Мөөнөттүүлүк боюнча долларлашуу деңгээли ар багытта өзгөргөн, мында 3 жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттердин долларлашуусу 3,5 пайыздык пунктка, 51,5 пайызга чейин төмөндөгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

төмөндөө 1-3 айлык жана 6-12 айлык кредиттер боюнча байкалган. Жогорку арымдагы өсүш жана жаңыдан берилген кредиттердин жалпы көлөмүнүн өсүшүнө ири салым соода жана коммерциялык операциялар, керектөө кредиттери, ошондой эле даярдоо жана кайра иштетүү секторлорунда белгиленген.

Чет өлкө валютасындагы 3 жылдан ашык мөөнөткө жаңыдан берилген кредиттердин кыйла төмөндөшү белгиленген. Тармактар боюнча соода жана коммерциялык операциялар, курулуш жана өнөр жай секторлоруна чет өлкө валютасында кредиттер азыраак берилген.

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация чейректин жыйынтыгы боюнча 25 ай деңгээлинде сакталып турса, чет өлкө валютасында ал 2 айга, 31 айга чейин төмөндөгөн.

II чейректе улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 2018-жылдагы ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 0,08 пайыздык пунктка, 18,35 пайызга чейин жогорулаган, кыйла көбүрөөк өсүү курулуш жана айыл чарба секторлорунда катталган. Чет өлкө валютасындагы чендер

2019-жылдын II чейрегинде кредит портфелинин туруктуу өсүшү уланган.

Өтүп жаткан жылдын II чейрегинин акырына карата абал боюнча коммерциялык банктардын кредит портфели жыл башынан бери 8,3 пайызга көбөйүү менен 138,5 млрд сомду түзгөн. Улуттук валютадагы кредиттердин көлөмү 11,2 пайызга, 88,2 млрд сомго чейин, чет өлкө валютасындагы кредиттер – 3,7 пайызга, 50,3 млрд сом эквивалентине чейин көбөйгөн. Кредит портфелинин

II чейректе жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү өткөн мезгилдерге караганда жогору түптөлгөн. Өткөн жылдын II чейрегине салыштырганда улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 16,2 пайызга, 26,6 млн сомго чейин жогорулаган, ал эми чет өлкө валютасында 13,0 пайызга, 9,0 млн сомго чейин төмөндөгөн.

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер 2018-жылдын апрель-июнь айларына салыштырганда бардык мөөнөттүүлүк боюнча көбөйгөн, бир аз

концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – 3 катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

0,22 пайыздык пунктка, 9,78 пайызга чейин жогорулаган, эң башкысы өнөр жай жана керектөө кредиттери секторлорунда кредиттерге чендердин өсүшүнүн эсебинен көбөйгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болгон жана 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рынокту он бир банк ортосунда бөлүүгө эквиваленттүү. Тармак боюнча концентрациялануу көрсөткүчү кредиттөөнүн негизги үч сектору тууралуу белгилөө менен 0,32 пайыз деңгээлинде түптөлгөн

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

2019-жылдын отчеттук чейреги ичинде камдык акчанын жылдык өсүш арымы 2018-жылдын экинчи жарымынан тартып өсүш арымдарынын олуттуу басаңдашынан кийин мурдагыдай эле динамиканын калыбына келишин көрсөткөн.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

Өкмөттүк чыгаша операцияларынын Улуттук банктын операциялары менен бирге өсүшү акча базасынын II чейректе 10,9 пайызга (өткөн чейрекке салыштырганда) өсүшүнүн тездешине алгылыктуу таасир тийгизген, мында камдык акчанын өсүшүнүн көрсөткүчү жылдык мааниде алганда 13,0 пайызды түзгөн.

Улуттук банктын операцияларынын эсебинен акча базасы 6,5 млрд сомго жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операцияларынын эсебинен 4,4 млрд сомго

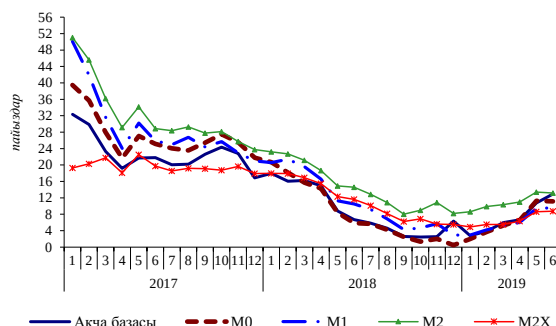
көбөйгөн.

Акча базанын түзүмүндө башка депозиттик корпорациялардын камдарынын жана жүгүртүүдөгү акчанын катышы жалпысынан алганда өзгөргөн деле эмес. Мурдагыдай эле, негизги үлүш жүгүртүүдөгү акчага туура келет (чейректин акырына карата абал боюнча – 88,2 пайыз), ал эми башка депозиттик корпорациялардын камдарынын салыштырма салмагы 11,8 пайызды түзгөн.

Акча топтомдору

Жалпысынан, отчеттук чейрек ичинде бардык акча топтомдорунун өсүш динамикасы улантылган, ал негизинен банктардан тышкаркы акчанын көбөйүшү менен аныкталган.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы (жылдык мааниде)

Акча топтомдору мурдагы жылдардын аралыгында байкалып жаткан өсүш арымдарынын акырындык менен басаңдашынан кийин 2019-жылдын I чейрегинде сыяктуу эле, II чейрегинде да туруктуу өсүш динамикасынын жолуна өтүшүн көрсөткөн.

Акча топтомдорунун кеңейишине банктардан тышкаркы акчанын жылдык мааниде 11,1 пайызга көбөйүшү таасир эткен. Мында, отчеттук чейрек ичинде аталган көрсөткүч 9,3 пайызга өскөн, ал

эми I чейректе тескерисинче, банктардан тышкаркы акчанын 2,8 пайызга төмөндөшү белгиленген.

Отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча M2X акча топтому 213,5 млрд сомду түзүү менен 8,8 пайызга жылдык мааниде өскөн. 2019-жылдын II чейрегинде мурдагы чейрекке салыштырганда M2X акча топтомунун 5,0 пайызга өсүшү белгиленет.

2019-жылдын II чейрегинде M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹, көтөрүлүп жаткан өсүш тенденциясын сактап калды. Жылдык мааниде аталган монетардык индикатор 7,1 пайызга, эң башкысы, улуттук валютадагы депозиттердин 15,7 пайызга өсүшүнүн эсебинен көбөйгөн. Мында, чет өлкө валютасындагы депозиттер өз кыскаруусун (-4,3 пайыз) уланткан.

Мурдагы чейректегидей эле, экономиканы кредиттөө акча-кредит саясатынын дем берүүчү багытын колдоо шартында алгылыктуу өсүш арымдарын көрсөтүп турат. Отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча экономикага кредиттин жалпы көлөмү 141,4 млрд сомду түзүү менен 15,9 пайызга (жылдык мааниде) өскөн. Отчеттук чейректин баш жагынан бери аталган көрсөткүч 5,7 пайызга өскөн.

Экономикага кредиттин жалпы түзүмүндө улуттук валютадагы кредиттер басымдуулук кылат, алар жыл ичинде 18,7 пайызга, мында чет өлкө валютасындагы кредиттер 11,1 пайызга көбөйгөн.

¹ Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

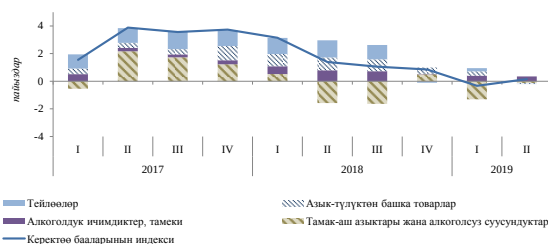
4-глава. Инфляция динамикасы

2019-жылдын II чейрегинде Кыргызстанда азык-түлүккө жана кызмат көрсөтүүлөргө баа кымбаттагандыктан баалардын бир аз алгылыктуу өсүшкө ык койгондугу байкалган. Ошого карабастан, бүтүндөй алганда ички өндүрүштүн жетиштүү көлөмүнөн, өлкөгө жашылча жана жемиштердин туруктуу негизде импорттолушу, ошондой эле дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баа динамикасы туруктуу сакталып тургандыгынан улам, инфляциялык жагдай анчалык кооптонууларды жараткан эмес.

4.1. Керектөө бааларынын индекси

4.1.1-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

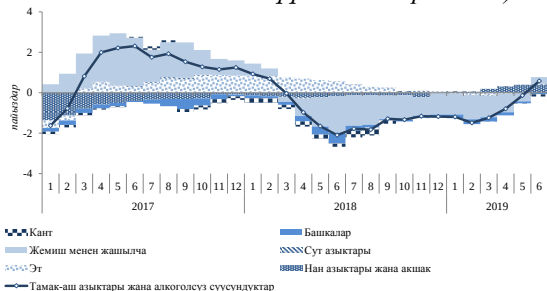
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2019-жылдын II чейрегинде керектөө бааларынын индекси (тиешелүү чейрекке карата чейрек) азык-түлүккө баалардын бир аз өсүшүнүн эсебинен 0,2 пайызды түзгөн. Өтүп жаткан жылдын январь-июнь айларында керектөө бааларынын индекси (КБИ) -0,1 пайызды, 2019-жылдын июнь айында жылдык мааниде – 0,9 пайызды түзгөн. Жашылча жана жемиштерге баалар КБИнин өсүшүнө негизги салым кошкон, андан кийин нан азыктарына жана акшактарга, сүт азыктарына, газга жана тамекиге баалардын өсүшү таасирин тийгизген.

4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Июнь айында азык-түлүк товарларына баалардын индекси жылдык мааниде алганда 2018-жылдын тиешелүү айына салыштырганда 1,3 пайызга өскөн. Өткөн жыл ичинде бул товардык топко төмөн баалар өтүп жаткан жылы жашылча жана жемиштерге, нан азыктарына жана акшактарга, сүт азыктарына баалардын кыйла өсүшүн шарттаган. Азык-түлүк инфляциясына майлар жана тоң майлар, кант продукциялары төмөндөтүүчү таасир тийгизгендигин байкалган. Мал чарба тармагынын продукциясынын көбөйүшү этке баанын нөлгө жакын мааниде өсүшүн шарттаган.

4.1.3-график. Жылдык КБИдеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

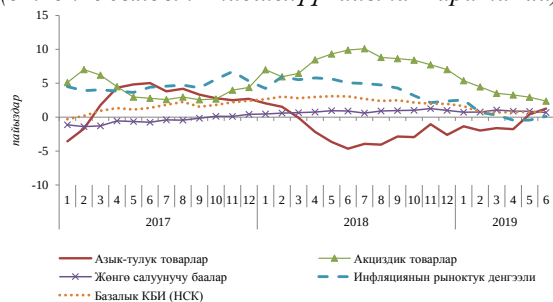
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Азык-түлүктөн башка товарлар тобунда үчүнчү ай катары менен баалардын бир аз төмөндөөсү белгиленген (-0,1 пайыз), бул аталган топко кирген негизги товардык позицияларга “нөлгө жакын” деңгээлде өзгөрүүсүнө байланыштуу болгон. Мында кийим-кечеге жана бут кийимге, газга баалардын өсүшү жогорулатуу басымын көрсөткөн.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

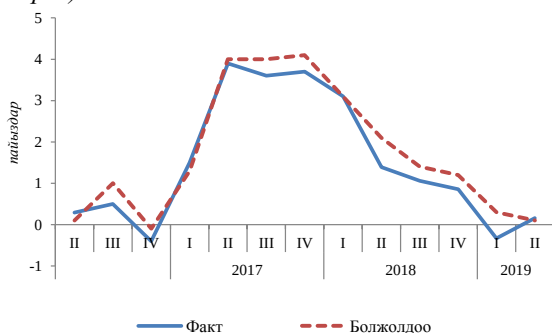
Рыноктук инфляция төмөн мааниде сакталып, 2019-жылдын июнь айында ал 0,1 пайызды түзгөн.

Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелген базалык инфляция көрсөткүчү (азык-түлүк жана энергетика товарларын алып салуу менен) 2019-жылдын июнь айында 2018-жылдын июнь айына салыштырмалуу 2,3 пайыздык пунктка төмөндөө менен жылдык мааниде 0,8 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. КБИнин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

2019-жылдын II чейрегинде айкын инфляция Улуттук банк тарабынан күтүлгөн мааниден 0,1 пайыздык пунктка жогору түптөлгөн.

II чейректе көпчүлүк азык-түлүк товарларына, атап айтканда жашылча жана жемиштерге түптөлгөн баалар өткөн жылдын тиешелүү чейрегине караганда жогору болгон, бул болжолдонгонго караганда айкын түптөлгөн КБИ айырмасынын келип чыгышын шарттаган.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор.

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

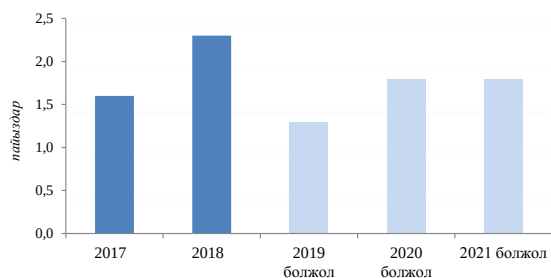
5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги

2019-жылы Россиянын ИДӨсүнүн өсүш арымы боюнча болжолдоо биринчи жарым жылдыкта экономикалык өсүштүн алсыз динамикасынын алкагында 1,3 пайыздан тартып 1,2 пайызга чейин төмөндөтүлгөн. 2019-жылдын экинчи жарым жылдыгынан тартып мурда болжолдонуп жаткандай эле, керектөө жигердүүлүгүнүн жогорулашынан, ошондой эле улуттук долбоорлорду бат ишке ашырууга өтүүдөн жана мамлекеттик инвестициялардын

өсүшүнөн улам, ИДӨнүн өсүш арымынын бир аз тездетилиши күтүлүүдө. Мында, орто мөөнөттүк келечекте экономикалык жигердүүлүктүн динамикасына ооздуктоочу таасирди дүйнөлүк экономиканын өсүшүнүн бир аз басаңдашы, мунайга дүйнөлүк баанын бара-бара төмөндөшү жана геосаясий белгисиздик тийгизет. Мындан тышкары, 2019-жылдын биринчи жарым жылдыгында өнүккөн өлкөлөр тарабынан пайыздык чендердин траекторияларын карап чыгууга байланыштуу өлкөдөн капиталдын олуттуу көлөмдө агылып чыгуу тобокелдиктери төмөндөтүлүүдө.

2020-2021-жылдар ичинде ИДӨнүн өсүш арымы Россияда маанилүү тышкы таасирлер орун албаган шартта 1,8 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

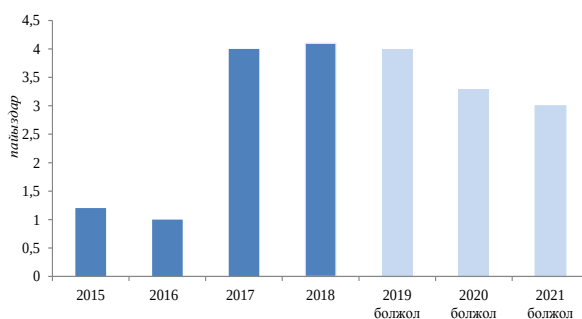
Инфляциянын эң жогорку чегине жана инфляциялык тобокелдиктердин төмөндөтүлүшүнө байланыштуу инфляцияны басаңдатуу боюнча туруктуу тенденцияны түзүүнү эске алганда, инфляцияны орто мөөнөттүк мезгил ичинде максаттуу деңгээлдин (4 пайыз) жанында бекитүү күтүлүүдө.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

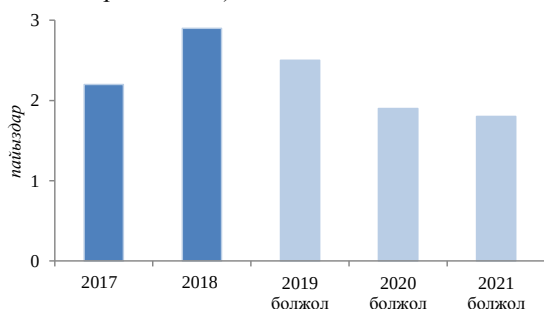
Орто мөөнөттүү мезгил ичинде Казакстан экономикасынын өсүш арымынын болжолдоолору олуттуу таасирлер орун албаган шартта сакталууда. 2019-жылы Казакстандын экономикалык өсүшү боюнча күтүүлөрү өлкөдө мунайды казып алуу көлөмдөрүн калыбына келтирүү менен чогуу мунайга күтүлгөнгө караганда өтө жогорку бааны эске алганда, 4,0 пайызга чейин (3,7 пайыздын ордуна) жогорулоо жагына корректировкаланган. Калктын кирешелеринин өсүшүнүн алкагында ички суроо-талаптын кеңейтилиши, ири

инвестициялык долбоорлордун жана экономиканы колдоо боюнча мамлекеттик программалардын ишке ашырылышы өсүшкө колдоо көрсөтөт. Мында, орто мөөнөттүк мезгил ичинде өсүш арымдардын 2021-жылы 3,0 пайызга чейин басаңдашы күтүлүүдө.

Орто мөөнөттүк мезгил ичинде баа өсүшүнүн басандашы күтүлүүдө, инфляция ички жана тышкы факторлордун таасирлерин эске алганда, анын жогорку чегине жакын максаттуу көрсөткүчтүн чегинде түптөлүшүн улантат. Мындан тышкары, дүйнөлүк чийки зат рынокторунда тобокелдиктер деңгээли жогорулоодо жана кеңейтилип жаткан керектөө суроо-талабы жактан инфляциялык басым күчөтүлүүдө.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

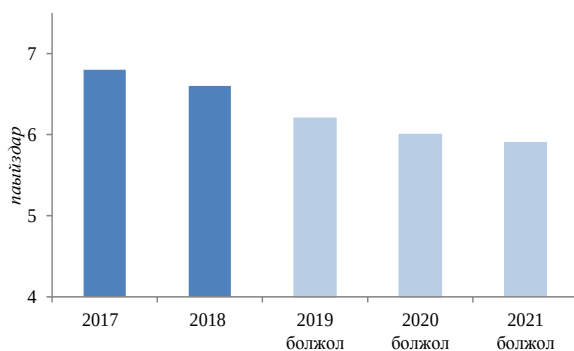

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги

инфляциясы боюнча болжолдоо кыска мөөнөттүү сыяктуу эле, узак мөөнөттүү мезгил ичинде Федералдык резерв системасынын ченин төмөндөтүүнүн алкагында төмөндөгөн. Рыноктук күтүүлөргө ылайык, Федералдык резерв системасы сентябрь айындагы отурумда чендерди кайрадан төмөндөтүүгө аргасыз болот.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

келишпестигинин, жалпы карыздын жогорку деңгээлинин жана өлкө калкынын иш жөндөмдүүлүгүн кыскартуунун алкагында өлкө экономикасы үчүн тобокелдиктер жана белгисиздиктер сакталууда.

Орто мөөнөттүк мезгил ичинде Кытайда орточо жылдык инфляция өкмөттүн “үч пайызга жакын” көрсөткүчүнөн улам эки пайыздан бир аз жогору деңгээлде болот. 2019-2021-жылдарда баанын жалпы деңгээлинин өсүшү 2,3 пайызга жакынды түзөт.

АКШнын экономикасынын басандоосу боюнча күтүүлөр сакталууда. Дүйнөлүк экономиканы басандатуунун өсүүчү белгилеринин алкагында жана АКШ жана Кытай ортосунда соода боюнча сүйлөшүүлөр айланасындагы белгисиздик шарттарда маалымат жана финансылык агенттиктер АКШнын ИДӨсүнүн өсүшүнүн басандашы уланат деп болжолдоодо.

Нью-Йорктун Федералдык резервдик банкынын керектөө күтүүлөрү боюнча изилдөөлөрүнө ылайык¹, керектөө

Кытайда экономиканын өсүшүн басандатуу боюнча күтүүлөр сакталууда. Орто мөөнөттүк мезгил ичинде экономиканын өсүш траекториясы төмөн динамиканы сактайт. 2019-2020-жылдар ичинде Кытайда ИДӨнүн өсүшү боюнча болжолдоолор мурдагыдай эле, тиешелүүлүгүнө жараша 6,2 жана 6,0 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө. Кытай экономикасынын өсүшүнө өлкөнүн экономикасын колдоо боюнча өкмөттүн өбөлгө түзүүчү чаралары жана керектөөнүн туруктуу өсүшү олуттуу колдоо көрсөтөт. Мында, Кытайдын АКШ менен соода боюнча пикир

¹ Болжолу менен үй чарбаларынын 1300 башчыларынан турган топко негизделген Нью-Йорктун Федералдык резервдик банкынын инфляция боюнча изилдөөлөрү Федералдык резерв системасы баа басымы жөнүндө башка маалыматтар менен бирге карап чыккан көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

2019-жылдын II чейрегинде тышкы жана ички шарттардын өнүгүшү тууралуу божомолдоолор Улуттук банк Башкармасынын 2019-жылдын майындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге көбүрөөк туура келген.

Өндүрүш факторлорун өнүктүрүү тенденциялары өз мүмкүнчүлүгүнүн чегинде болот, Кыргыз Республикасынын экономикалык өсүш келечектери 2020-2021-жылдарда чогуу алгандагы суроо-талаптын өсүшү жана өндүрүш факторлорунун өсүшүнүн түптөлүп жаткан багыты менен чектелет.

Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүктүн негизги мүнөздөмөлөрүнүн бири болуп тышкы экономикалык шарттар калууда. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөр (Россия жана Казакстан) энергия продукцияларынын дүйнөлүк рыногунда жогорку баанын алкагында күтүлүп жаткан деңгээлге жакын өсүштү көрсөтүүдө. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык өсүштүн күндөлүк болжолдоолору биздин региондогу ири экономикага ээ Россияга карата санкциялардын мүмкүн болуучу кеңейтилиши жөнүндө божомолдоолорду камтууда.

2019-жылдын II чейрегинде акча которуулардын динамикасы олуттуу төмөндөөнү көрсөткөн, бул өлкө экономикасындагы чогуу алгандагы суроо-талаптын басаңдашын шартташы мүмкүн. Мында, биздин баа берүүлөргө ылайык, акча которуулардын агылып кирүү эсебинен камсыздалган чогуу алгандагы суроо-талаптын олуттуу бөлүгү импорттун өсүшүнө өбөлгө түзөт, мындан улам, акча которуулардын төмөндөшү менен келип чыккан чогуу алгандагы суроо-талаптын басаңдашы кыска мөөнөттүү келечекте Кыргыз Республикасында ИДӨнүн олуттуу өзгөрүлмөлүүлүгүнө жол бербейт.

Орто мөөнөттүү келечекте Кыргыз Республикасынын экономикалык өнүгүү тенденциясын аныктаган башка бир маанилүү фактор болуп, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасы калат.

Утурумдук болжолдоонун алкагында дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда учурдагы айыл чарба сезонунда баанын туруктуу динамикасы боюнча божомолдор сакталган. Рынок аналитиктеринин болжолдоолорун эске алганда, айыл чарба товарларынын глобалдык жана регионалдык рынокторунда түптөлгөн тенденция боюнча өлкө экономикасы үчүн олуттуу инфляциялык тобокелдик жок. Ошентип, азык-түлүк товарларына баанын туруктуу динамикасынын 2020-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына чейин сакталышы күтүлүүдө.

Энергия продукцияларынын дүйнөлүк рыногунда мунайга баа 2019-жылдын II чейрегинде олуттуу волатилдүүлүктү көрсөтүп, АКШ менен Кытай ортосундагы соода боюнча пикир келишпестиктердин терс таасири алдында түптөлгөн. АКШ экономикасын өнүктүрүүнүн келечектери боюнча рыноктун коркунучтары мунайга суроо-талаптын басаңдашын жана баанын тиешелүү төмөндөшүн шарттаган: 2019-жылдын август айынын биринчи жарым жылдыгында Brent маркасындагы мунайдын баасы бир баррель үчүн 60 АКШ долларынан төмөн белгиленген, бул апрель-май айында жетишилген бир баррель үчүн 75 АКШ долларынан – өтүп жаткан жылдын жогорку чегинен – 20 пайызга төмөн. 2019-жылдын II чейрегинде энергия продукциялар рыногунун жогорку волатилдүүлүгүнө карабастан, мунайга болгон баа Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө (Россия, Казакстан) экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүн камсыз кылуу үчүн жогорку деңгээлде жайгашкан.

Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыккан болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун шарттайт. Тышкы экономикалык сектордун дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүү келечектери жана дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн дагы

башка маанилүү индикаторлору сыяктуу мындай параметрлер боюнча болжолдоолор дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттардын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын жана эксперттик баа берүүлөрдүн негизинде берилет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, тышкы экономикалык шарттардын ар кандай айкалышуусунун таасиринен улам, өлкө экономикасынын абалы боюнча сценарийлерге баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

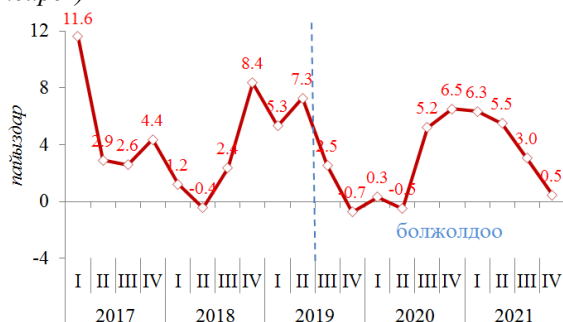
Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда учурда түптөлгөн мүмкүнчүлүктөрдү, ошондой эле соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасын өнүктүрүү шарттарын эске алганда, орто мөөнөттүү мезгилде биздин өлкөнү өнүктүрүүнүн маанилүү фактору болуп, Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө түптөлгөн экономикалык жагдай саналат.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшүнүн түптөлгөн тенденциясын сактоо жөнүндө болжолдоолорду, ошондой эле дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баанын туруктуулугун сактоону эске алганда, Кыргыз Республикасын 2019-2021-жылдар ичинде өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

Кыргыз Республикасынын экономикасынын реалдуу сектору 2020-жылы ИДӨнүн терс ажырымын жабат, 2020-жылдын экинчи жарымында экономикалык өсүш өзүнүн тең салмактуу маанисинин чегинде күтүлүүдө.

5.2.1-график. Реалдуу ИДӨнү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

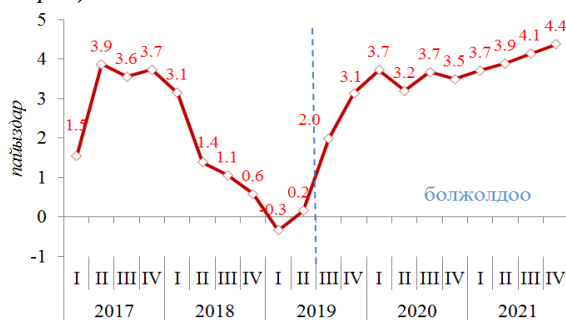
Экономикалык өсүштүн күндөлүк ички жана тышкы шарттары сакталган учурда ИДӨнүн терс ажырымы 2020-жылдын акырына чейин жабылат.

Отчеттук жылы ИДӨнүн реалдуу өсүшү 3,2 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө, “Кумтөрдү” эске албаганда өсүш 3,0 пайызды түзөт. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларында өндүрүштүн өсүшү 2019-жыл ичинде өткөн жылдагы иштеп чыгуудан 7-8 пайызга жогору деңгээлинде күтүлүүдө.

2020-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүш арымы 3,0 пайыз, ал эми “Кумтөрдү” эске албаганда ИДӨнүн өсүшү 3,5 пайыз чегинде күтүлүүдө.

Тышкы чөйрөнүн жана ички шарттардын өнүгүүсүнө баа берүүлөрдү эске алганда Кыргыз Республикасынын экономикасындагы инфляция орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз максаттуу көрсөткүч чегинде сакталат, ИДӨнүн терс ажырымынын кыскарышы туруктуу тышкы инфляциялык жагдай менен бирге өтүп жаткан жылда инфляциянын төмөн деңгээлине шарт түзөт. Тышкы жана ички таасирлер болбогон шартта, өлкөдө жана региондо экономикалык жигердүүлүктүн акырындык менен өсүшү инфляциянын 2020-жылдын акырына карата максаттуу көрсөткүчкө жетишин шарттайт.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

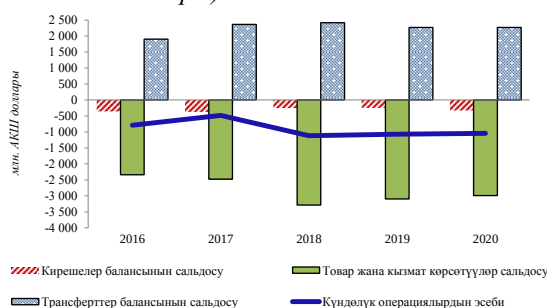
2019-жылы инфляциянын орточо деңгээли (мезгилден мезгилге карата) 1,2 пайыз тегерегинде күтүлүүдө, ал эми 2019-жылдын акырына карата инфляция 3,5 пайызга жакын деңгээлге жакындашы мүмкүн (2019-жылдын декабры 2018-жылдын декабрына карата).

2020-жылы инфляциянын орточо мааниси 3,5 пайыз тегерегинде күтүлүүдө.

2019-2020-жылдарга төлөм тендемине болжолдоолор¹

Ушул отчетто 2019-жылга карата экономиканын тышкы секторунун өнүгүүсүн аныктоочу факторлор айкын мезгилдин маалыматтарын жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөр сыяктуу эле, Кыргыз Республикасында экономиканы өнүктүрүү боюнча корректировкаланган күтүүлөрдү эске алуу менен каралып чыккан. 2019-жылга карата күндөлүк эсептин тартыштыгына баа берүү ИДӨгө карата 13,0 пайызды түзгөн, бул нарктык мааниде 1 070,5 млн АКШ долларын түзгөн (4,2 пайызга төмөндөө). Күндөлүк эсептин динамикасына, эмгек мигранттарынын акча которууларынын кыскарышы жана соода балансынын тартыштыгынын төмөндөшү таасирин тийгизүүсү күтүлүүдө. Соода балансынын тартыштыгынын төмөндөшүн болжолдоо импорттук берүүлөрдүн аз көлөмдөрүн күтүү менен шартталган.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

2019-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыктары экспорттун өсүшүн болжолдоону 1,0 пайызга чейин төмөндөтүү үчүн негиз болгон. Бул тенденцияга таасир эткен негизги фактор катары алтынды эске албаганда экспорттун төмөндөшү саналган, ал кайра каралган болжолдоолорго ылайык 11,3 пайызга төмөндөйт. Бул төмөндөө 2019-жылга карата “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасында алтынды казып алуунун

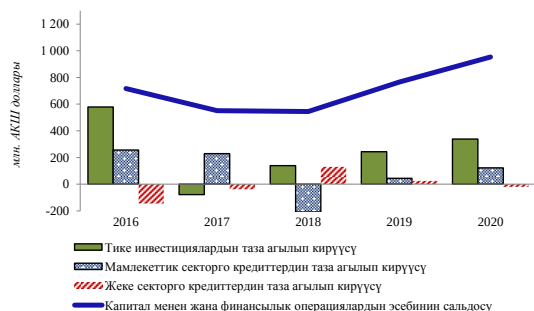
кайра каралып чыккан көлөмдөрүнө байланыштуу алтын экспортунун өсүшүнүн болжолдоосун 22,6 пайызга көбөйүшү менен компенсацияланат.

Өлкө экономикасынын болжолдонгон өсүшүнө жана импортту өтүп жаткан жылдын алты айы ичинде төмөндөтүү тенденциясына ылайык 2019-жылдын көрсөткүчүнүн болжолдоосу корректировкаланган, ал болжолдоолор боюнча 2,5 пайызга төмөндөйт. Мындай динамика эң башкысы керектөө багытындагы товарлардын импортунун төмөндөшү менен байланыштуу болгон. Ошондой эле болжолдонуп жаткан мезгил ичинде баалардын жогорулашы сыяктуу эле, алардын физикалык көлөмүнүн көбөйүшүнөн улам мунай заттарынын өсүшү күтүлүүдө.

Жеке трансферттердин келип түшүү көлөмүнүн болжолдоосу айкын мезгилдин маалыматтарын эске алуу менен корректировкаланган. Натыйжада, жеке секторго трансферттердин таза агылып кирүү көлөмү 2018-жылдын деңгээлинен 10,0 пайызга төмөн түптөлөт.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн

5.2.4-график. Капитал менен операциялар эсеби жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

таасиринде түзүлөт, мында буга чейин алынган кредиттерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат. Натыйжада, 2019-жыл жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин сальдосу 151,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде күтүлүүдө, мында товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун эл аралык камдык активдеринин¹ ордун жабуу критерийи импорттун 4,0 ай деңгээлинде болжолдонууда.

2020-жылы тышкы сектордун көрсөткүчтөрүнүн динамикасы 2019-жылы төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүнүн каралып чыккан болжолдоолорунун, ошондой эле тышкы экономикалык шарттардын корректировкалоосу алдында түптөлгөн. Күндөлүк трансферттердин оң динамикасы соода балансынын тартыштыгынын өсүшү менен катар эле күндөлүк операциялардын эсебинин ИДӨгө карата 11,9 пайыз өлчөмүндө түптөлүшүнө таасир этет. Ички өндүрүштү өнүктүрүү алкагында тышкы суроо-талаптын күтүлүүчү өсүшү экспорттун 2,3 пайызга көбөйүшүнө өбөлгө түзгөн. Өлкө экономикасынын өсүү тенденциясынын сакталышы 2018-жылдын деңгээлинде импорттун болжолдонуусун шарттаган. Ошентип, 2020-жылы соода балансынын терс сальдосунун көбөйүшү күтүлүүдө.

Эмгек мигранттарынын негизги өлкөлөрүнүн-реципиенттеринин экономикасынын өсүшү жеке трансферттердин агылып кирүү көлөмүнө оң таасир эткен, алардын өсүш арымы 4,3 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Ошондой эле капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсүнүн көбөйүшү күтүлүүдө, ал боюнча келип түшүүлөрдүн көпчүлүк бөлүгүн тике чет өлкө инвестицияларынын агылып кирүүсү жана кредиттердин мамлекеттик секторго түшүүсү камсыз кылат. Жеке сектор тарабынан мурда алынган кредиттерди тейлөөнүн өсүү тенденциясы сакталат.

Төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 2020-жылы 91,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс белгиде болжолдонууда. Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн болочоктогу импортунун эл аралык камдык активдер менен жабылышы 3,6 айды түзөт.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми боюнча 2019-2020-жылдарга карата иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталып калган:

- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга байланыштуу тобокелдиктер;
- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жагдайдын начарлашы;
- мамлекеттик сектор тарабынан чет өлкө кредиттеринин пландаштырылган көлөмдөрүн толук өздөштүрүлбөшү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

¹ ЭВФтин методологиясына ылайык, эл аралык камдык активдерге конвертацияланган валюталарда гана активдер камтылган (АКШ доллары, евро, фунт стерлинг, япон йенасы, швейцария франкы, австралия доллары жана канада доллары).

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2017				2018				2019	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.
1. Суроо-талап жана сунуш¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)											
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	94 072,4	115 331,6	151 977,4	169 094,3	102 353,2	120 280,5	157 424,1	177 055,5	104 527,2	128 032,9
ИДӨ	%	11,6	2,9	2,6	4,4	1,2	-0,4	2,4	8,4	5,3	7,3
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	8,1	0,0	4,3	8,1	3,1	2,1	3,1	4,9	1,4	2,7
Ички керектөө	%	4,0	4,6	8,8	3,7	1,9	4,3	3,3	2,6	1,7	
Инвестициялар	%	-0,9	-8,0	11,5	18,3	88,4	-5,9	-7,9	8,4	-7,8	
Таза экспорту	%	-2,5	-6,3	35,7	11,8	69,6	12,5	-2,8	3,1	-13,2	
<i>ИДӨнүн өндүрүсү:</i>											
Айыл чарба	%	1,3	1,0	2,6	3,0	1,2	2,0	2,6	4,2	1,8	1,6
Өнөр жай	%	32,9	24,5	3,0	-8,3	0,6	-8,2	1,4	22,6	15,7	25,6
Курулуш	%	-5,9	-3,7	5,0	20,7	1,4	4,2	5,0	12,6	3,1	7,7
Кызмат көрсөтүү	%	8,4	-3,0	2,2	6,3	1,5	1,5	2,0	2,8	1,1	1,5
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,9	4,0	5,9	11,1	3,7	4,8	4,7	6,2	3,9	4,6
2. Баалар²											
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	101,5	103,9	103,6	103,7	103,1	101,4	101,1	100,9	99,7	100,2
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	102,8	104,1	103,3	103,7	102,7	100,8	101,2	100,5	99,3	100,9
Базалык КБИ	%	100,3	101,3	101,9	102,1	102,8	103,1	102,5	100,4	101,0	100,8
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>											
Азык-түлүк товарлары	%	98,8	104,7	103,8	102,7	101,2	96,5	96,4	101,1	97,1	99,7
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	101,3	101,2	101,3	103,4	103,0	103,2	103,0	101,6	101,1	99,8
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	105,7	102,8	102,3	103,3	106,5	109,1	108,4	100,3	104,7	104,0
Тейлөө	%	106,9	107,1	108,3	107,7	106,9	107,3	106,1	99,4	101,3	99,9
<i>КБИ, мунөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>											
Акциздик товарлар	%	106,1	103,4	102,7	103,7	106,5	109,2	109,2	107,7	104,5	102,9
Жөнгө салынуучу баа	%	98,7	99,4	99,7	100,2	100,6	100,9	100,8	101,1	100,9	100,8
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	104,2	104,0	104,6	105,9	105,3	105,5	104,7	102,6	101,2	99,8
3. Тышкы сектор³ (ИДӨ карата пайыздарда)											
Соода балансы	%	-29,9	-28,3	-30,4	-30,9	-35,6	-37,5	-38,2	-38,5	-36,4	-34,2
Күндөлүк операциялар эсеби	%	-9,6	-7,1	-6,3	-6,2	-11,7	-13,4	-14,7	-13,8	-8,9	-8,8
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	35,1	35,9	34,8	34,3	33,2	33,9	32,5	32,6	34,2	33,5
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	67,7	66,7	67,2	66,4	70,6	73,6	72,6	73,2	71,6	68,6
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)	сом	68,6069	69,1367	68,6585	68,8395	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500	69,8496	69,4928
5. Монетардык сектор (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өсүш арымы)											
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	4,75	4,75	4,75	4,50	4,25
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	0,25	1,50	1,50	1,75
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,25	6,25	6,25	6,25	6,25	6,00	6,00	6,00	6,00	5,75
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	2,08	1,65	2,33	2,19	2,73	2,40	2,17	2,22	2,26	3,02
<i>анын ичинде:</i>											
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	1,56	1,50	2,19	2,14	2,73	2,48	2,17	2,22	2,25	3,02
улуттук валютала кредиттер боюнча	%	2,11	3,10	5,06	6,50	-	0,00	-	-	2,3	2,30
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	4,00	-	1,25	-	-	-	-	3,5	2,88
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	0,61	2,81	1,44	2,79	2,40	2,31	1,90	3,03	3,67	3,59
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	2,51	3,28	-	-	-	3,36	-	-
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	1,14	4,08	2,94	4,85	3,83	3,30	1,86	3,65	3,93	4,18
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	5,00	5,00	4,99	4,73	4,00	4,66	4,48	4,20
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	4,73	4,75	4,50	-
Акча базасы	%	23,3	21,8	22,6	16,9	16,2	6,7	2,6	6,3	6,0	13,0
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	28,0	25,1	25,4	21,8	15,7	5,8	2,5	0,4	5,2	11,1
Акча топтому (M1)	%	31,7	25,9	24,4	21,0	19,6	10,5	4,2	3,0	5,2	9,6
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	36,2	28,8	27,8	23,7	21,1	14,6	8,0	8,2	10,3	13,2
Акча массасы (M2X)	%	21,7	19,8	19,1	17,9	16,9	11,6	6,2	5,5	5,5	8,8

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. II - чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн товарларга баанын өсүшү алынып салынат, бул сезондук же тышкы факторлор жана административдик-белгиленген тарифтер менен шартталган.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Финансы министрлиги МКВлардын эмитенти болуп саналат. МКВларды жайгаштыруу Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын ишке ашырылат. Тике катышуучулар аукциондорго катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВларынын ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВлар рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВлардын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга МКВларды өз жумуш ордуларынан сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) жана жүгүртүү мөөнөтү 1 жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Финансы министрлиги МКОнун эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит уюмдарынын депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчүлөр тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызматтар топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган айкын алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операциялар – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык биримдиги
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБИ	керектөө баа индекси
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КНС	кошумча нарк салыгы
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
ФОВ	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
FAO (ФАО)	Food and Agricultural Organization of the United Nations